

วารสารวิชาการ แห่งอนาคต

Future Academic Journal

ISSN: XXXX-XXXX (Online)

ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2566

Vol. 3 No. 2 July-December 2023

FACJ

วารสารวิชาการแห่งอนาคต

Future Academic Journal

ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2566)

Vol. 3 No. 2 (July-December 2023)

เจ้าของ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการเผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการ และ บทความปริทรรศน์ ของนักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป ด้วยหวังให้เป็นตลาดแห่งองค์ความรู้ที่สามารถค้นคว้า ถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนความรู้ในด้านต่าง ๆ อย่างหลากหลาย วารสารมุ่งเน้นเปิดรับบทความทางด้าน สังคมวิทยา พระพุทธศาสนา พุทธธรรมศาสนา ภาษาศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อประโยชน์ต่อความก้าวหน้าทางวิชาการต่อไป

การพิจารณาวารสาร

สำหรับกระบวนการพิจารณาบทความเพื่อตีพิมพ์ ทุกบทความจะต้องได้รับการประเมินคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Reviewer) อย่างน้อย 2 ท่านขึ้นไป ในลักษณะปกปิด แบบไม่เห็นชื่อผู้เขียนและผู้ประเมิน (Double-blinded review)

บรรณาธิการ

พระอุทิศ อาสภจิตฺโต, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กองบรรณาธิการ

พระครูพิศาลธรรมจารี, รศ.ดร.

รศ. ดร.ดุชนัน ณะบริพัตน์

รศ. ดร.วาสนา แก้วหล้า

ผศ. ดร.ภริมา วินิธาสถิตกุล

ผศ. ดร.ทิพย์ ชันแก้ว

มหาวิทยาลัยโพธิศาสตร์ นครลอสแอนเจลิส สหรัฐอเมริกา

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Ven. Dr. Hae Guh, Andrew Pradoochoi Sunim

Zen Center of Washington State

ดร.ธนันต์ชัย พัฒนะสิงห์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ดร.พงศ์วัณฐ์ คงทรัพย์

มหาวิทยาลัยกรุงเทพสุวรรณภูมิ

ดร.สุคติดา พาดฤทธิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กำหนดการตีพิมพ์เผยแพร่: พิมพ์เผยแพร่ 2 ฉบับต่อปี

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-มิถุนายน

ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม

การเผยแพร่

<https://so18.tci-thaijo.org/index.php/FACJ/index>

ติดต่อกองบรรณาธิการ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

79 หมู่ที่ 1 ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ. อยุธยา 13170

080-616-2530

E-mail: academic.faj@gmail.com

บทบรรณาธิการ

วารสารวิชาการแห่งอนาคต ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2566 มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการเผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการ และ บทความปริทรรศน์ ของนักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป ด้วยหวังให้เป็นตลาดแห่งองค์ความรู้ที่สามารถค้นคว้า ถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนความรู้ในด้านต่างๆ อย่างหลากหลาย วารสารมุ่งเน้นเปิดรับบทความทางด้าน สังคมวิทยา พระพุทธศาสนา พฤติกรรมศาสตร์ ภาษาศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และสาขาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อประโยชน์ต่อความก้าวหน้าทางวิชาการต่อไป ดังนั้น ในการจัดทำวารสารดังกล่าวให้ได้คุณภาพและมาตรฐานตามตัวชี้วัดที่ถูกต้องตามเกณฑ์มาตรฐานที่ทางศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) ได้กำหนดไว้ทางกองบรรณาธิการมีกระบวนการจัดทำวารสารตั้งแต่การรับบทความผ่านการกลั่นกรองจากกองบรรณาธิการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในแต่ละสาขาที่เกี่ยวข้องที่จะพิจารณาบทความแต่ละบทความ ดังปรากฏในหน้าสารบัญ และประกอบไปด้วยบทความทั้งหมด 5 บทความ

กองบรรณาธิการ วารสารวิชาการแห่งอนาคต ขอขอบคุณผู้เขียนบทความทุกท่านที่ให้ความสนใจส่งบทความมาลงตีพิมพ์เผยแพร่ ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้เสียสละเวลาในการพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะ อันจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาและปรับปรุงวารสารให้มีคุณภาพยิ่งขึ้นต่อไป

พระอุทิศ อาสภจิตฺโต,ดร.

บรรณาธิการ

สารบัญ	
บทนำ	I
บทบรรณาธิการ	III
สารบัญ	IV
ศึกษาความเชื่อประเพณีบุญพะเหวดของชุมชนสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี A study of dogma the results towards the Boon Phawad tradition of Sam Paw community, Maung District, Udonthani Province	1
พระมหาเจนภพ ปภาโส (วรเมธาพงศ์), พระครูพิศาลสารบัณฑิต, พระครูจิรธรรมธัช และ อริย์ธัช เลิศรวมโชค <i>Phramaha Janephop Pabhāso (Vearamethanpong), Phrakru Phisalsarbunthit, Phrakrujiradhammathat and Arithat Loesruamchok</i>	
พุทธศาสนากับสังคมวิถีใหม่ภายใต้สถานการณ์ COVID-19 Buddhism and a new way of society under the circumstances of COVID-19	11
พระนฤพันธ์ ญาณิสโร <i>Phra Naruepan Nanissaro</i>	
พุทธจิตวิทยาสร้างสุขของผู้สูงวัย A Buddhist Psychological for Building Happiness for The Elderly	19
รุ่งนภา พลายเพชร <i>Roongnapha Plaipetch</i>	
วัฒนธรรมความเชื่อเรื่องผีในจังหวัดบุรีรัมย์ The Belive in Phee Culture in Buriram Province	29
ธนันต์ชัย พัฒนะสิงห์ <i>Thananchai Pattanasing</i>	
วัคซีนเพื่อคน เพื่อชาติ หยุดโควิด – 19 เพื่อชาติของเรา วิเคราะห์ตามหลักโยนิโสมนสิการ สู่การปฏิบัติจริง The Vaccines for People for The Nation Stop Covid-19 Analysis Thingking to The Principle of Yonisomanasikarn to Practicality	40
รัชฎากร เอี่ยมอำไพ <i>Ratchadakorn Aimampai</i>	

ศึกษาความเชื่อประเพณีบุญผะเหวดของชุมชนสามพร้าว
อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

A study of dogma the results towards the Boon Phawad tradition of Sam Paw
community, Maung District, Udonthani Province

พระมหาเจนภพ ปภาโส (วรเมธาพงศ์)¹, พระครูพิศาลสารบัณฑิต², พระครูจิรธรรมธัช³
และ อริย์ธัช เลิศรวมโชค⁴

Phramaha Janephop Pabhāso (Vearamethanpong)¹, Phrakru Phisalsarbunthit²,

Phrakrujiradhammathat³ and Arithat Loesruamchok⁴

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nong Khai Campus, Thailand

Corresponding Author E-mail: ¹ kittyplus787895@gmail.com

Retrieved: May 7, 2023; Revised: June 13, 2023; Accepted: July 20, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการศึกษาแนวคิดทฤษฎีบุญผะเหวดในภาคอีสาน และในทางพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยในการศึกษาความเชื่อประเพณีบุญผะเหวดของชุมชนสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ 1. เพื่อศึกษาพัฒนาการอิทธิพลการเทศน์ผะเหวดในสังคมอีสาน 2. เพื่อศึกษาประเพณีการเทศน์ผะเหวดในตำบลสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี 3. เพื่อศึกษาความเชื่อประเพณีบุญผะเหวดของชุมชนสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า

1. พัฒนาการอิทธิพลการเทศน์ผะเหวดในสังคมอีสาน เป็นการรักษาไว้ซึ่งประเพณี ฮีต 12 ของกิจกรรมงานบุญในภาคอีสานทุก ๆ จังหวัด ส่วนมากจะจัดขึ้นใน เดือน 2 ถึงเดือน 4 คนอีสานเรียนว่าบุญผะเหวด อิทธิพลเป็นการอนุรักษ์ประเพณีของชุมชนเพื่อเป็นการสร้างพลังความรัก ความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชน

2. ประเพณีการเทศน์ผะเหวดในตำบลสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เป็นกิจกรรมของชุมชนที่มีความร่วมมือระหว่าง วัด ผู้นำชุมชน หน่วยงานราชการ และโรงเรียนเพื่อสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นภายในชุมชน เนื้อหาของการเทศน์ผะเหวดแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การเทศน์ตามคัมภีร์ไบเบิลสมัยเก่า และการเทศน์แบบนอกคัมภีร์มีการแต่งเรื่องเพื่อให้เกิดคติเตือนใจให้เข้ากับยุคสมัย วิธีการเทศน์ผะเหวด เป็นการเทศน์เสียงหรือการเทศน์แหล่

3. ความเชื่อประเพณีบุญพะเหวดของชุมชนสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี มีความเชื่อเรื่อง พระศรีอริยเมตไตร เมื่อฟังเทศน์ครบทั้ง 13 กัณฑ์ จะได้เกิดในยุคพระศรีอริยเมตไตร ที่ส่งผลให้เป็นการปลูกฝัง การเรียนรู้ของประชาชน มีการเสียสละส่วนตน เพื่อส่วนรวม

คำสำคัญ: ความเชื่อ, ประเพณีบุญพะเหวด

Abstract

Study a conceptual framework about Boon Pha Wet in Isan region and Buddhism. This research as a conceptual framework about the believe of Boon Pha Wet at Sampraw Village Muang District Udon Thani Province. The objectives of this research are: 1) to study on the influence of the preaching of Boon Pha Wet in Isan region; 2) to study on a tradition of the preaching of Boon Pha Wet in Sampraw Village Muang District Udon Thani Province; 3) to study on a believe of Boon Pha Wet at Sampraw Village Muang District Udon Thani Province.

The results revealed that:

1. The influence of Boon Pha Wet preaching in Isan region; to conserve the Isan twelve traditions of the religious ceremony in every Provinces; held on 2nd to 4th month called Boon Pha Wet. The result of conserve this tradition to create harmony and love of the village and society.

2. A tradition of the preaching of Boon Pha Wet in Sampraw Sub-District Muang District Udon Thani Province; the ceremony held by monastery, community leaders, government agencies and school to create harmony and unity in society. There are two types of the preaching of Boon Pha Wet as follows: 1) Preaching by old tradition with palm leaves and 2) Preaching by new tradition with moral of the stories.

3. A Believe of Boon Pha Wet of Sampraw Village Muang District Udon Thani Province; the one who finished by 13 chapters of the Boon Pha Wet will birth in the era of Metreya Buddha and especially, learn how to sacrifice self-benefit to others.

Keywords: Believe, The tradition of Boon Pha Wet

บทนำ

พระพุทธศาสนาได้มีบทบาทในสังคมมากเท่าไร ย่อมก่อให้เกิดผลดีต่อสังคมมากขึ้นเท่านั้น นั้นเป็นการเพิ่มจริยธรรมทางสังคมที่ทรงคุณค่า เพราะจริยธรรมนั้นคือธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) เป็นวัตรปฏิบัติในการดำเนินชีวิตโดยวิถีทางที่จะทำให้ความเป็นไปตาม

ธรรมดาแห่งเหตุปัจจัยของธรรมชาติ บังเกิดเป็นประโยชน์แก่มนุษย์ให้มากที่สุดหรือการดำเนินชีวิตด้วยความรู้เท่าทันธรรมดาของธรรมชาติโดยประพฤติปฏิบัติในทางที่จะผลักดันและสรรค์สร้างเหตุปัจจัยต่างๆ ให้เป็นไปอย่างก่อให้เกิดคุณประโยชน์แก่มนุษย์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546) อันเป็นหลักแห่งความประพฤติหรือ แนวทางการประพฤติที่ก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 1533) เป้าประสงค์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา รวมถึงกลวิธีในการอธิบายหลักธรรม และนั่นเองที่ก่อให้เกิดธรรมเนียมหรือวัฒนธรรมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาขึ้นมา เป็นกุศโลบายในการโน้มน้าวให้บุคคลในสังคมเข้าหาธรรมในทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องกลมเกลียวจิตใจ โดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานของประเทศไทยนั้น ได้มีจารีตประเพณีที่พึงปฏิบัติอันเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมของสังคม เรียกว่า ฮีต 12 และยังมีข้อกรณีกิจที่สนับสนุนหรือเสริมฮีต 12 เรียกว่า คอง 14 (บัวศรี ศรีสูง, 2533)

ประเพณีการพึ่งเทศน์พระเวทสามารถอธิบายถึงสภาพสังคม เศรษฐกิจ และพฤติกรรมของคนในชุมชนในด้านความเชื่อมีความเชื่อว่า ผู้ที่พึ่งเทศน์มหาชาติหรือรับอุปถัมภ์เป็นเจ้าภาพกัณฑ์เทศน์จะได้รับอานิสงส์มาก การเทศน์พระเวทจึงเป็นวิธีการถ่ายทอดหลักคำสอนทางพุทธศาสนาที่เข้าสู่วิถีชีวิตของคนในชุมชนได้อย่างกว้างขวาง และมีความละเอียดลึกซึ้งในการเทศน์พระเวทนั้นจึงเป็นกระบวนการถ่ายทอดระหว่างผู้สื่อสารโดยอาศัยสื่อคือบทเทศน์และทำนองการเทศน์ซึ่งลักษณะของทำนองเป็นส่วนช่วยอธิบายถึงวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีของแต่ละท้องถิ่น ทุกทำนองมีส่วนสำคัญทำให้ผู้ฟังเกิดความสบายใจเกิดความศรัทธาเชื่อมั่นต่อหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา การเทศน์พระเวทจึงมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากการเทศน์แบบอื่น ๆ การศึกษาหาข้อมูลต้นกำเนิดของการเทศน์พระเวทเป็นเรื่องที่มีความสำคัญที่จะช่วยอธิบายถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นอันเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนา ซึ่งมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในด้านต่าง ๆ ทั้งนี้การเทศน์พระเวทมีพัฒนาการและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา วิธีการเรียนรู้และการสืบทอดการเทศน์พระเวทของพระสงฆ์ในอดีตจนถึงปัจจุบันต้องศึกษาเรียนรู้กับครูผู้สอน ซึ่งเป็นทั้งพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาผู้มีประสบการณ์ในการเทศน์หรือมัคคนายกที่มีประสบการณ์ในการเทศน์พระเวท ดังนั้นวิธีการถ่ายทอดจึงไม่สามารถกำหนดให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำนองและวิธีการเทศน์พระเวทมีรูปแบบวิธีการถ่ายทอดที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น มีวิธีการแสดงสัญลักษณ์ในการใช้เสียงที่หลากหลาย เช่น การขึ้นเสียง การลงเสียงทำให้ทำนองการเทศน์น่าสนใจ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง (ธิดิพล กันตังค์, 2555) ในภาคอีสาน ปฏิบัติและเชื่อถือตามประเพณีนี้มาตลอด การที่บุญพระเวทเป็นบุญใหญ่มีความสำคัญต่อชาวอีสาน มีมูลเหตุสำคัญ 2 ประการ คือ ประการแรก ชาวอีสานมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและมีความเชื่อในอานิสงส์ของการทำบุญพระเวท หรือบุญมหาชาติ เพราะคำว่าพระเวสหมายถึง พระเวสสันดร ส่วนมหาชาติ หมายถึง พระชาติสุดท้ายและเป็นพระชาติที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของพระพุทธเจ้า เมื่อเสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดร ที่ทรงบำเพ็ญทานบารมีอันใหญ่หลวงเพื่อบรรลุเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระเวสสันดรถือเป็นแบบอย่างของมนุษย์ผู้ก้าวถึงขั้นสูงสุดที่เต็มเปี่ยมไปด้วยคุณธรรม และจริยธรรม จึงเป็นพระชาติที่ยิ่งใหญ่กว่าพระชาติอื่น ๆ (ธวัช ปุณฺณโก, 2530) เรื่อง มหาชาติหรือมหาเวสสันดร

ถือเป็นวรรณกรรมที่เป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนา เรียกว่ามหาชาติชาดก หรือมหาเวสสันดรชาดก เพราะเป็นชาดกที่แพร่หลายมากที่สุดเรื่องหนึ่ง (ประคอง นิมมานเหมินท์, 2526) วรรณกรรมมหาเวสสันดรชาดกมีทั้งหมด 13 กัณฑ์ 1,000 พระคาถา ประการที่สอง นอกจากความศรัทธาต่อพระเวสสันดรแล้วชาวอีสานยังมีมูลเหตุในการทำบุญเทศน์พะเหวดจากความเชื่อในหนังสือมัลลย์หมื่นมาลย์แสน ซึ่งเป็นคัมภีร์ในพระพุทธศาสนา เรียกว่า มาลย์สูตร แต่งโดยพระภิกษุชาวล้านนา เป็นภาษาบาลี (สนิท ตั้งทวี, 2527) ต่อมานักปราชญ์พื้นบ้านไทย-ลาว ได้รจนาเป็นมาลย์หมื่นมาลย์แสนตามรูปแบบ และทำนองการแต่งแบบพื้นบ้าน โดยกล่าวถึง พระมาลย์ เป็นอรหันต์รูปหนึ่งมีฤทธิ์มาก เคยไปโปรดสัตว์นรก และได้เทศน์สั่งสอนปวงชนให้หลีกเลียงภัยนรก วันหนึ่งพระมาลย์ได้รับถวายดอกบัวจากชายยากจน จึงได้นำไปบูชาพระธาตุแก้วจุฬามณีบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ต่อมาพระศรีอริยเมตไตรยได้เสด็จมาสนทนากับและได้ถามถึงสภาพความเป็นไปในโลกมนุษย์พระศรีอริยเมตไตรย ตรัสว่า พระองค์จะเสด็จลงไปประกาศ ศาสนาเมื่อศาสนาของพระโคตมสันตสูละดับได้กล่าวถึง การปฏิบัติของผู้จะไปเกิดในยุคศาสนาของพระองค์ (สนิท อาบวรรัตน์, 2529) ประเพณีการทำบุญเทศน์พะเหวด ซึ่งมีมูลเหตุเนื่องมาจากความเชื่อจากพระคัมภีร์มาลย์หมื่นมาลย์แสนว่า ถ้าผู้ใดปรารถนาที่จะได้พบพระศรีอริยเมตไตรยหรือ เข้าถึงศาสนาของพระพุทธองค์แล้วจงอย่าทำร้ายบิดามารดา สมณะพราหมณาจารย์ อย่ายุยงให้พระสงฆ์แตกสามัคคีกัน และต้องฟังพระธรรมเทศนา เรื่องพระมหาเวสสันดรชาดกให้จบสิ้นภายในวันเดียว (ยุพา กาพันธ์, 2544)

ตำบลสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เป็นอีกแห่งหนึ่งที่ประชาชนเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาใช้หลักธรรมในพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต สังคมของชาวจังหวัดอุดรธานีจึงมีความสงบร่มเย็นมาช้านาน ความมั่นคงของพุทธศาสนาในตำบลสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ด้านศาสนาพิธีประชาชน ได้ปฏิบัติตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันมีพิธีอยู่หลากหลายไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรมด้านศาสนาและพิธีกรรมทั่วไป อันเกิดจากความเชื่อตามหลักศาสนาที่ประชาชนเคารพนับถือ ความเชื่อในลัทธิหรือความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อันได้แก่ พิธีบวชนาค พิธีถวายเทียนพรรษา พิธีตักบาตรเทโว พิธีทอดกฐิน พิธีวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา พิธีบรรพชาสามเณรหมู่ภาคฤดูร้อน พิธีเทศน์มหาชาติการทำบุญเทศน์พะเหวด เป็นต้น ซึ่งการเทศน์บุญพะเหวดในปัจจุบัน ประชาชนในพื้นที่นั้นไม่ค่อยเข้าร่วมเท่าที่ควร เพราะสาเหตุความเร่งรีบในเรื่องหน้าที่การงานของประชาชนที่มีความแตกต่างกัน เมื่อประชาชนในชุมชนออกห่างจากการเข้าวัด ฟังธรรม ฟังเทศน์ ก็ส่งผลในเรื่องการมีความสามัคคีที่เกิดขึ้นภายในชุมชน จริยธรรมทางสังคมก็น้อยลง ที่ส่งผลให้เห็นปัญหาที่มากมายในข่าวออนไลน์ของพื้นที่ในเรื่องของการกระทำผิดศีลธรรมด้านต่าง ๆ ของการดำเนินชีวิตที่เป็นปัญหาสังคมตามมา

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความเชื่อประเพณีบุญพะเหวดของชุมชนสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เพื่อที่จะได้ศึกษาพัฒนาการอิทธิพลการเทศน์พะเหวดในสังคมอีสานเป็นการรวบรวมเรื่องของการเทศน์พะเหวดที่มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อสร้างความเข้าใจประเพณีการเทศน์พะเหวดในตำบลสามพร้าว เพื่อที่จะเข้าใจความเชื่อของประชาชนในกิจกรรมการเทศน์ประเพณีบุญพะเหวดของชุมชนสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เพื่อเป็นการเข้าใจบริบทที่มากขึ้นอันจะนำสู่การแก้ปัญหาของประชาชนในพื้นที่ให้เกิด

ความรัก ที่จะเป็นการสร้างความสามัคคี การเสียสละส่วนตัว เพื่อส่วนรวมให้เกิดขึ้นภายในชุมชนเหมือนในสมัยก่อน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการอิทธิพลการเทศน์พระเวทในสังคมอีสาน
2. เพื่อศึกษาประเพณีการเทศน์พระเวทในตำบลสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี
3. เพื่อศึกษาความเชื่อประเพณีบุญพระเวทของชุมชนสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการศึกษาค้นคว้าจากคัมภีร์พระไตรปิฎก และรวบรวมเอกสารทางวิชาการ ตำรา บทความจากวารสารต่าง ๆ ที่เป็นหลักการ แนวความคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมในด้านต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับความเชื่อตามวัฒนธรรมประเพณี ดังนี้

- 1) ศึกษาเอกสาร จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกอันเป็นแหล่งข้อมูลที่เป็นหลักคำสอนสำคัญในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ทั้งภาษาบาลีและภาษาไทย
- 2) ศึกษาเอกสารจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสาร งานวิจัย หนังสือที่นักปราชญ์ทั้งหลายเขียนไว้ บทความทางวิชาการที่มีความสัมพันธ์ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลในด้านต่าง ๆ ของการดำเนินชีวิตเกี่ยวกับงานบุญประเพณีในชุมชนในพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศไทยที่เกี่ยวกับเทศน์พระเวท บุญมหาชาติ เป็นต้น
- 3) ศึกษาข้อมูลภาคสนาม จะใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้บุคคลที่เป็นแบบอย่างของผู้สูงอายุตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ จำนวน 20 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้การสร้างแบบสัมภาษณ์ เป็นแนวคำถามในการสัมภาษณ์ ตามกรอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ เพื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามในการนำข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ทำการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิธีวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ประเด็นปัญหาเป็นตัวตั้ง แล้วหาคำตอบจากข้อมูลที่เก็บและรวบรวมไว้ เพื่อให้เป็นไปตามกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยที่ได้ตั้งไว้แล้ว ส่วนข้อมูลสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ด้วยวิธีการเชิงพรรณนา วิธีการนำเสนอ เป็นการนำเสนอผลการวิจัยแบบเชิงพรรณนา โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. นำข้อมูลที่ได้จากการทำการสัมภาษณ์ที่เป็นเอกสารสัมภาษณ์ การบันทึกเสียง การบันทึกภาพ ทำการจัดหมวดหมู่โดยใช้วัตถุประสงค์ของการวิจัยแบบออกเป็นประเด็นของการศึกษา เช่นประเด็นที่ผู้ให้สัมภาษณ์ที่ตรงกัน และแตกต่างกัน เป็นข้อมูลสารสนเทศ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานภาคสนาม
2. นำประเด็นวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อ ของการวิจัยมาเป็นตัวกำหนดในการวิเคราะห์ข้อมูลให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยแต่ละข้อ แต่ละด้านของการวิจัย

3. จำแนกองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาในแต่ละบทตามลำดับ และจำแนกองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาภาคสนาม มาสรุปเป็นองค์ความรู้ของการวิจัย เป็นประเด็นที่มีความสำคัญและตอบปัญหาของการวิจัย

4. สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยนำสาระสำคัญของการวิจัยมาสรุปโดยการพรรณนา

6. นำผลสรุปของการวิจัยมาสู่การอภิปรายผลการวิจัยเพื่อที่จะได้เข้าใจการเชื่อมโยงรูปแบบของการวิจัย แนวคิดทฤษฎีของการวิจัย งานเขียนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีความสัมพันธ์กันกับเรื่องที่ทำการศึกษาให้เกิดองค์ความรู้ของการวิจัยเพื่อที่จะได้นำไปใช้ให้เกิดผลประโยชน์ได้ง่ายและครอบคลุมของการวิจัย

7. จัดทำข้อเสนอแนะของการวิจัยโดยแบบออกเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป ซึ่งอาจมีบางประเด็นที่ไม่สมบูรณ์ในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อที่จะได้ศึกษาทำการวิจัยในครั้งต่อไป

ผลการวิจัย

พัฒนาการอิทธิพลการเทศน์ผะเหวดในสังคมอีสาน มีอิทธิพลการเทศน์ผะเหวดที่มีต่อประชาชนตำบลสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี จำนวน 6 ด้าน คือ 1) ความเชื่อเกี่ยวกับพระศรีอริยเมตไตรย เมื่อฟังเทศน์ผะเหวดครบทั้ง 13 กัณฑ์จะได้เกิดในยุคพระศรีอริยเมตไตรย 2) ด้านปัจเจกบุคคล เป็นการปลูกฝังในการเรียนรู้ 3) ด้านครอบครัว เป็นการสร้างจิตสำนึกที่ดีในครอบครัว 4) ด้านชุมชน มีความเสียสละส่วนตน เพื่อส่วนรวม 5) ด้านวัฒนธรรม ประเพณีฮีต 12 ในสังคมอีสานที่มีการสืบทอดกันมายาวนาน มีการสร้างความสัมพันธ์ของคนในสังคม 6) ด้านสิ่งแวดล้อม มีการช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ประเพณีการเทศน์ผะเหวดในตำบลสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เป็นงานประเพณีบุญผะเหวดเทศน์มหาชาติ เป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ทุกหมู่บ้านมีการสืบทอดประเพณีบุญผะเหวดเทศน์มหาชาติเป็นประจำทุกปี โดยมีวันโฮมบุญก่อน พุทธศาสนิกชนมาช่วยกันจัดตกแต่งศาลา หรือสถานที่ที่จะทำบุญ จัดเตรียมเครื่องสักการะ ดอกไม้ ธูปเทียน ข้าวตอก อย่างละพันท่อน มีการตั้งธงใหญ่ ไว้แปดทิศ และมีศาลเล็กๆ เป็นที่เก็บข้าวพันท่อนและเครื่องดาวหวาน สำหรับผี เปรต และมารรอบๆ ศาลาการเปรียญจะแขวนผ้าผะเหวด วันต่อมาจะมีการแห่พระเวสสันดรชาดก โดยทำเป็นขบวนแห่ มีการประดับตกแต่งขบวนแห่แต่ละขบวนให้มีความสวยงามและเป็นเรื่องราวของพระเวสสันดร ส่วนการเทศน์นั้นจะเป็นการเทศน์ทำนองอีสานมีพระคัมภีร์พระเวสสันดร 13 กัณฑ์ และทำการสวดให้เสร็จภายในวันเดียวโดยมีเจ้าภาพที่มีการจับสลากได้ว่าตนเองได้กัณฑ์อะไรจะเป็นเจ้าภาพในการทำบุญแต่ละกัณฑ์เทศน์ทั้ง 13 กัณฑ์

ความเชื่อที่ส่งผลต่อประเพณีบุญผะเหวดของชุมชนสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เป็นประเพณีการบริจาคทานครั้งยิ่งใหญ่ คืองานมหากุศล ให้รำลึกถึงการบำเพ็ญบุญ คือ ความดีที่ยิ่งใหญ่อันมีการสละความเห็นแก่ตัว ของพระเวสสันดร เพื่อประโยชน์สุขของมนุษยชาติ มีการฟังเทศน์มหาชาติตั้งแต่กัณฑ์แรก ถึงกัณฑ์สุดท้าย โดยเชื่อว่าถ้าฟังเทศน์มหาชาติครบทุกกัณฑ์ภายในวันเดียวจะทำให้ไปเกิดในภพพระ

อริยมเมตไตรย์ การได้รับรู้ถึงความเสียสละของพระเวสสันดร ทำให้ผู้คนได้ซาบซึ้งถึงความดีอันยิ่งใหญ่ เกิดความซาบซึ้งในพระพุทธศาสนา มีผลต่อจิตใจของผู้คนให้ยึดถือเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติ เป็นวิถีการดำเนินชีวิตที่งดงามของผู้คน จนทำให้มีการสืบทอด สืบสานประเพณีบุญผะเหวดเทศน์มหาชาติกันทุกหมู่บ้าน จากหมู่บ้าน การจัดงานประเพณีจึงมีคุณค่าทางสังคมเพราะประเพณีทางศาสนาเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คนในสังคม เป็นศูนย์รวมของชาวพุทธทุกคนที่ประพฤติปฏิบัติแบบเดียวกันเพื่อเป็นการส่งเสริมจริยธรรมทางสังคมได้เป็นอย่างดี

อภิปรายผล

ความเชื่อการเทศน์บุญผะเหวดของประชาชนชุมชนสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เป็นงานบุญประเพณีที่สื่อให้เห็นถึงความร่วมมือร่วมใจ ร่วมรักสามัคคีของคนในชุมชนมาแต่โบราณกาล เพราะงานบุญดังกล่าวเป็นงานบุญที่ต้องอาศัยเรี่ยวแรงทั้งกำลังกาย กำลังความคิด กำลังทรัพย์ของบุคคลหลายฝ่ายมาร่วมด้วยช่วยกัน เริ่มตั้งแต่การตระเตรียมสถานที่บริเวณงาน จนงานแล้วเสร็จ หากจะว่าไปแล้วการสร้างบุญผะเหวดให้เป็นเอกลักษณ์ที่เป็นความเชื่อของประชาชน เพื่อเชื่อมประสานความสัมพันธ์ระหว่างส่วนราชการและภาคประชาชน โดยมีวัดหรือพระพุทธศาสนาเป็นตัวประสานนั้น ดังนั้น อิทธิพลการเทศน์ผะเหวดที่มีจำนวน 6 ด้าน คือ (1) ความเชื่อเกี่ยวกับพระศรีอริยมเมตไตรย์ เป็นความเชื่อที่ว่า คนเราเมื่อได้ทำบุญ ให้ทาน รักษาศีล เจริญจิตภาวนา และฟังเทศน์ผะเหวดได้ครบทุกกัณฑ์แล้วจะได้มีโอกาสไปพบกับพระศรีอริยมเมตไตรย์ จึงทำให้เกิดวิถีชีวิตของคนไทยที่เป็นคนใจบุญ และไม่ประมาทในชีวิต (2) ด้านปัจเจกบุคคล เรื่องราวที่ปรากฏในพระเวสสันดรนั้นเป็นการปลูกฝังลักษณะนิสัยให้อยู่บุคคลในตำบลหนองไฮ ได้เรียนรู้ในการใช้กุศลให้เกิดกุศล รู้จักขมจิตขมใจตนเอง การมีสติเป็นเครื่องป้องกันอันตรายทั้งปวงได้ ชันติป้องกันความหุนหันพลันแล่นได้ (3) ด้านครอบครัว เรื่องราวที่ปรากฏในพระเวสสันดรนั้นเป็นการสร้างจิตสำนึกที่ดีให้แก่บุคคลในครอบครัว โดยการสร้างความเป็นผู้นำครอบครัวโดยความเป็นสามีที่ดีตามหลักของทศ 6 ความซื่อตรง ทรงสัตย์โรมายา ความถูกต้อง ความจริงใจ ในหน้าที่การงาน การดำเนินชีวิต โดยสุจริต ไม่หลอกลวงพวงชน ทั้งมีความซื่อตรงต่อตนเองและบุคคลอื่น (4) ด้านชุมชน เรื่องราวที่ปรากฏในพระเวสสันดรนั้นสอนให้คนในชุมชนหนองไฮได้เรียนรู้ความเสียสละส่วนตนเพื่อส่วนรวม มีใจเอื้อเฟื้อต่อคนอื่น (5) ด้านวัฒนธรรม ประเพณี เรื่องราวที่ปรากฏในพระเวสสันดรนั้น ถือเป็นวิถีชีวิตที่มีคุณภาพ มีการสร้างความสัมพันธ์ของคนในสังคม รู้จักภารกิจหรือหน้าที่ของความเป็นชายหญิงในการดำเนินการ การแต่งกาย รวมถึงการดำเนินชีวิตในด้านของการกินอาหาร เป็นต้น และ (6) ด้านสิ่งแวดล้อม เรื่องราวที่ปรากฏในพระเวสสันดรนั้นถือเป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวตำบลหนองไฮในการพึ่งพาตนเอง ระบบนิเวศน์สิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กันกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีความสอดคล้องกับพระมหาสมชาติ นนฺทมมโก (บุญนารีย์) (2549) ได้กล่าวถึงการเทศน์มหาชาติไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาคุณค่าการเทศน์มหาชาติในล้านนา” ผลการวิจัยสรุปว่า การเทศน์มหาชาติแบบล้านนา ก่อให้เกิดคุณค่าที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมล้านนาในการสั่งสอนคนให้รู้จักบาปบุญคุณโทษ รู้จักการให้ทาน รักษาศีล และการเจริญภาวนา โดยมีพระเวสสันดรเป็นแบบอย่างการประพฤติปฏิบัติเป็นกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่ทำให้สังคม

ล้านนามีความเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมที่ดั่งงาม ซึ่งสะท้อนให้เห็นคุณค่าด้านต่าง ๆ คือ ด้านวรรณกรรม ด้านภาษา ด้านสุนทรียะ ด้านจริยธรรม ด้านพฤษชา ด้านเภสัช ด้านวัฒนธรรม และด้านศิลปกรรมจนผู้ฟังเทศน์มหาชาติมีอุปนิสัยจิตใจที่อ่อนโยน เกิดความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และมีความยินดีในการให้ทาน รักษา ศิล เจริญภาวนาตามพระจริยาของพระเวสสันดร และ พระมหาบุญทัน อานนโท (พาหา) (2540) ได้กล่าวถึงการเทศน์มหาชาติไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องเวสสันดรชาดก ศึกษาเฉพาะทานบารมี” ผลการวิจัยสรุปว่า การที่พุทธศาสนิกชนได้ฟังการเทศน์เรื่องเวสสันดรชาดกเป็นประจำทุกปี ทำให้หลักคำสอนที่แฝงอยู่ในเรื่อง ชีวชาบอยู่ในจิตใจของพุทธศาสนิกชนคนไทย โดยเห็นได้จากอุปนิสัยที่เป็นคนมักเสียสละให้อภัยง่าย ไม่ผูกโกรธ เป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน เคารพผู้อาวุโสเป็นต้น และคำสอนในเวสสันดรชาดกได้มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะด้านจริยธรรม วัฒนธรรม และประเพณี เมื่อมีการประพาศตามหลักจริยธรรมและมีการสร้างสรรค์วัฒนธรรมประเพณีขึ้นแล้วสิ่งที่เป็นผลพวงเกิดขึ้นตามมาก็คือ ความสงบสุขของบ้านเมือง ซึ่งมีด้วยกัน 3 ด้าน คือ ด้านการเมืองการปกครอง โดยที่ผู้นำรัฐได้นำหลักธรรมมาธิปไตยมาเป็นรัฐธรรมนูญในการปกครอง ซึ่งได้แก่ ทศพิธราชธรรม จักรวรรดิวัตร ราชสังคหวัตถุ เป็นต้น บ้านเมืองจึงเกิดความสงบสุข ด้านเศรษฐกิจ ซึ่งผู้นำรัฐจะต้องมีความเสียสละ บำรุงเลี้ยงช่วยเหลือราษฎรด้วยการส่งเสริมสัมมาชีพด้วยนโยบายเศรษฐกิจพอเพียง และด้านสังคม โดยจะเห็นได้จากการที่สังคมไทยมีการปฏิบัติต่อกันด้วยระบบการทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุดตั้งแต่สังคมระดับเล็กสุดคือครอบครัว จนถึงระดับชาติ ล้วนเป็นส่วนหนึ่งจากอิทธิพลของการฟังเทศน์มหาชาติทั้งสิ้น

องค์ความรู้ใหม่

ความเชื่อการเทศน์พะเหวดในยุคปัจจุบันของประชาชนชุมชนสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี มีรูปแบบ เนื้อหา และวิธีการเทศน์ที่หลากหลายที่พระนักเทศน์รูปแบบเพื่อให้ได้รับความสนใจจากพุทธศาสนิกชน ดังนี้

1. รูปแบบการเทศน์พะเหวดประชาชนชุมชนสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี มี 4 ประเภท คือ รูปแบบการจัดเทศน์พะเหวด รูปแบบ การนิมนต์พระเทศน์พะเหวด รูปแบบการจัดสถานที่เทศน์พะเหวด และรูปแบบการจัดธรรมาส์เทศน์พะเหวด ประกอบด้วย (1)รูปแบบการจัดเทศน์พะเหวด แบ่งเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการเทศน์แบบเรียงกัณฑ์ และรูปแบบการเทศน์แบบประยุกต์ ซึ่งรูปแบบการเทศน์แบบประยุกต์นี้ ยังแบ่งออกเป็นการเทศน์แบบประยุกต์ 2 ธรรมาส์ การเทศน์แบบประยุกต์ 3 ธรรมาส์ การเทศน์แบบประยุกต์ 6 ธรรมาส์ และการเทศน์แบบประยุกต์ 13 ธรรมาส์ (2) รูปแบบการนิมนต์พระเทศน์พะเหวด มี 3 รูปแบบ คือ เจ้าอาวาสวัดเป็นผู้นิมนต์พระนักเทศน์ เจ้าอาวาสวัดมอบหมายให้พระผู้รับผิดชอบเป็นผู้นิมนต์ และผู้ที่เจ้าภาพกัณฑ์เทศน์เป็นผู้นิมนต์ การเลือกนิมนต์พระเทศน์พะเหวดของแต่ละวัดนั้นไม่เหมือนกัน บางวัดเลือกนิมนต์พระนักเทศน์ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของญาติโยม บางวัดเน้นนิมนต์พระนักเทศน์ที่อยู่ในวัดเป็นหลัก (3) รูปแบบการจัดสถานที่เทศน์พะเหวด แยกออกเป็นสองส่วน คือ การจัดเตรียมสถานที่ภายนอกบริเวณสถานที่เทศน์ และการจัดเตรียมสถานที่ภายในสำหรับพระเทศน์และผู้ที่นั่งฟัง และ(4) รูปแบบการจัดธรรมาส์

เทศน์พะเหวด ของวัดต่าง ๆ มีความเหมือนกัน คือ มีการจัดแต่งธรรมาสน์ให้ดูสวยงามโดยนำต้นกล้วยต้นอ่อนมาผูกไว้ที่ธรรมาสน์ให้ดูเหมือนว่าธรรมาสน์นี้อยู่ในป่าหิมพานต์ หรือตั้งอยู่ในเขาวงกตที่บำเพ็ญพรตของพระเวสสันดร

2. เนื้อหาเทศน์พะเหวดของประชาชนชุมชนสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี แบ่งเป็น ที่มาของเนื้อหาเทศน์พะเหวด และเนื้อหาของเทศน์พะเหวด เนื้อหาของเทศน์พะเหวด แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ เนื้อหาในคัมภีร์เทศน์พะเหวดและเนื้อหานอกคัมภีร์เทศน์พะเหวด

3. วิธีการเทศน์พะเหวดของประชาชนชุมชนสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ การเทศน์แบบลำพะเหวด คือ การเทศน์ตามโบราณที่นักปราชญ์ประพันธ์ไว้เป็นร้อยแก้วและการเทศน์เสียงหรือการเทศน์แหล่ ซึ่งจะได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก เพราะผู้ฟังได้อรุณรสในการฟัง ผู้เทศน์นั้นต้องมีน้ำเสียงที่ดีสามารถโน้มน้าวผู้ฟังให้เกิดอยากทำตามโพธิสัตว์จรีयाได้ ซึ่งการเทศน์ทำนองแหล่นี้นี้มีผลดีตรงที่ไพเราะสะเนาะทำให้ผู้ฟังพลอยกระแสดจิตคล้อยตามได้

4. วัดในชุมชนสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ได้รูปแบบที่เป็นจัดกิจกรรมการเทศน์พะเหวด และรูปแบบกิจกรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ ที่ประกอบด้วยการผลิตสื่อที่ใช้ในการนำเสนอเรียนรู้ภายในชุมชนและมีการเผยแพร่สู่ประชาชนให้มีความเข้าใจวัตถุประสงค์ของการจัดงานบุญประเพณีบุญพะเหวดเพื่อที่จะเป็นการสร้างการเรียนรู้ให้กลับผู้ที่มีความสนใจเริ่มจาก โรงเรียนในพื้นที่ แล้วขยายไปเป็นการเรียนรู้ที่ใหญ่ขึ้น โดยอาศัยสื่อออนไลน์ในปัจจุบันที่มีการเข้าถึงทุกกลุ่มทั่วประเทศ

5. วัด ผู้นำชุมชน หน่วยงานราชการในพื้นที่ โรงเรียน ได้รวมคิด ร่วมทำ ร่วมวางแผน เพื่อที่จะเป็นการสร้างความร่วมมือของประชาชนทุกกลุ่มเพื่อสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นภายในชุมชนสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ที่เป็นแบบแผนในการร่วมกันปฏิบัติในการจัดงานประเพณีที่สำคัญของชุมชนเพื่อสร้างการเรียนรู้ทุนทางสังคมของชุมชน ที่เป็นการปลูกฝังการรักชุมชน พัฒนาให้เป็นชุมชนคุณธรรม จริยธรรมที่ยั่งยืนต่อไป

๖ ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. วัดในตำบลสามพร้าวต้องมีความรู้ในเรื่องของการประยุกต์หลักธรรมจากการเทศนาธรรมในบุญพะเหวด โดยเน้นการสร้าง ความเข้าใจของวัตถุประสงค์ของการจัดงานเพื่อที่จะนำเสนอในแต่ละด้านของกิจกรรมเพื่อที่จะสร้างความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน ประชาชน รัฐ เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมในการพัฒนาชุมชน และจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน

2. ประชาชนในตำบลสามพร้าวมีรูปแบบการปฏิบัติกิจกรรมงานบุญพะเหวด เพื่อเป็นการอนุรักษ์ประเพณีของชุมชน และเป็นสร้างความเข้าใจเพื่อที่จะดึงเยาวชนเข้าวัดในการที่จะเป็นการพัฒนางานบุญของชุมชนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี และสามารถตอบสนองความต้องการรวมทั้งเป็นประโยชน์ต่อประชาชนทุกภาคส่วน

3. ภาครัฐในชุมชนมีความเข้าใจความต้องการประชาชนมากยิ่งขึ้นเพื่อที่จะได้นำความต้องการของประชาชนเข้าสู่แผนการพัฒนาชุมชนให้ตรงตามที่ประชาชนต้องการที่แท้จริงและเป็นการ สร้างความร่วมมือระหว่างรัฐกับประชาชนได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการจัดประเพณีการเทศน์พะเหวด
2. ควรศึกษาการใช้ภูมิปัญญาการเทศน์พะเหวด เพื่อส่งเสริมความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาพัฒนาให้เกิดคุณค่าที่แท้จริงสู่สังคม
3. ควรศึกษารูปแบบการเทศน์พะเหวดในเชิงวิเคราะห์หลักธรรมที่มีต่อวิถีชีวิตชุมชน และผลที่ได้จากการจัดงานบุญพะเหวด
4. ควรศึกษาบุญพะเหวดสู่การเรียนรู้เพื่อสร้างความรู้สู่การพัฒนาให้เกิดผลประโยชน์ร่วมระหว่างชุมชน วัด และประชาชน เพื่อจัดการปัญหาสังคมในมิติต่าง

เอกสารอ้างอิง

- ธวัช ปุณโณทก. (2530). *คติความเชื่อพื้นบ้านอันสัมพันธ์กับชีวิตในสังคมอีสาน*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธิดิพล กันตวิงศ์. (2555). *ทำนองการเทศน์มหาชาติกัณฑ์มัทรีในประเพณีตั้งธัมมหลวง จังหวัดเชียงใหม่* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหิดล.
- บัวศรี ศรีสูง. (2533). *ฮีต-คองอีสาน และปณิธานคดี*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.
- ประคอง นิมมานเหมินท์. (2526). *มหาชาติลานนา: การศึกษาในฐานะที่เป็นวรรณคดีท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- พระมหาบุญทัน อานนโท (พาหา). (2540). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องเวสสันดรชาดก ศึกษาเฉพาะทวนบารมี* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสมชาติ นนทภูมิโก. (2549). *ศึกษาคุณค่าการเทศน์มหาชาติในล้านนา* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเมธีธรรมภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2533). *พุทธศาสนากับปรัชญา*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊ป.
- ยุพา กาฬเนตร และคณะ. (2544). *ประเพณีอีสานในเชิงอนุรักษ์และเผยแพร่*. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมี บุ๊คพับลิเคชั่น.
- สนิท ตั้งทวี. (2527). *วรรณคดีและวรรณกรรมทางศาสนา*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สันathi อาบัวรัตน์. (2529). *มาลัยหมื่นมาลัยแสน*. นครราชสีมา: ม.ป.พ.

พุทธศาสนากับสังคมวิถีใหม่ภายใต้สถานการณ์ COVID-19

Buddhism and a new way of society under the circumstances of COVID-19

พระนฤพันธ์ ญาณิสฺสโร

Phra Naruepan Nanissaro

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Lamphun Sangha College, Thailand

Corresponding Author E-mail: Naruepan@gmail.com

Retrieved: June 22, 2023; Revised: July 25, 2023; Accepted: August 20, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ ผู้เขียนจะนำเสนอสภาพการณ์ทางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน ที่ไม่ได้มีเพียงการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยแห่งโลกาภิวัตน์ หรือ Globalizations เท่านั้น แต่ยังมี การเปลี่ยนแปลงทางสังคมภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 อีกด้วย ซึ่งได้กลายเป็นสังคมวิถีใหม่ที่ผู้คนในสังคมจะต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตเพื่อป้องกันและรับมือการแพร่ระบาดดังกล่าว แต่ถึงกระนั้น สติ ซึ่งเป็นหลักธรรมในพุทธศาสนาก็สามารถนำมาประยุกต์ให้เข้ากับสถานการณ์ในครั้งนี้ เพื่อสร้างสังคมวิถีใหม่ที่ผู้คนในสังคมจะต้องดำรงอยู่ให้ได้ นอกเหนือไปจากการดำรงชีวิตตามมาตรฐานสุขของประเทศ ดังนั้นแล้ว บทสรุปที่ได้จากบทความนี้ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของเราในการปรับตัวให้เข้ากับสังคมวิถีใหม่ภายใต้สถานการณ์ COVID-19

คำสำคัญ: พุทธศาสนา, สังคมวิถีใหม่, สถานการณ์ COVID-19

Abstract

This academic article The author presents the changing social conditions of times. That is not only the change in the era of globalization. But there are also social changes under the COVID-19 epidemic situation. Which has become a new way of society that people in society must change their lifestyles to prevent and cope with the epidemic. But still, mindfulness which is a Buddhist principle can be applied to this situation. To create a new way of society that people in society must live in addition to living in accordance with the national public health measures. So the conclusion from this article can be applied in our daily life to adapt to the modern society after the circumstances of COVID-19.

Keywords: Buddhism, New way of society, Circumstances of COVID-19

บทนำ

มนุษย์รู้จักรวมตัวเป็นหมู่เหล่า โดยระยะแรก ๆ ได้รวมตัวกันอยู่อย่างง่าย ๆ แล้วจึงค่อย ๆ วิวัฒนาการมาตามลำดับจนกลายเป็นสังคม เป็นบ้านเมืองอย่างทุกวันนี้ เหตุที่มนุษย์ต้องรวมกันอยู่เป็นกลุ่มก้อนหรือเป็นสังคมนั้น ก็เพราะมนุษย์ต้องพึ่งพาอาศัยกันในการดำรงชีพ นักสังคมวิทยามีความเห็นที่เห็นว่า สังคมกับมนุษย์จะแยกจากกันไม่ได้ เพราะมนุษย์เริ่มเกิดมาก็ต้องอาศัยสังคม ต้องพึ่งพาอาศัยมนุษย์ด้วยกัน ต้องมีความสัมพันธ์กัน และกระทำต่อกันทางสังคมเพื่อประโยชน์แห่งตนและสังคมในการดำรงชีวิต

ท่ามกลางการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่มีการแพร่ระบาดไปทั่วโลกกว่า 200 ประเทศ และประเทศไทยเองก็เป็นหนึ่งในประเทศเหล่านั้นที่หนีไม่พ้นสถานการณ์การแพร่ระบาดดังกล่าว ก่อให้เกิดความวิตกกังวลในการใช้ชีวิตที่จะต้องปรับตัวเป็นอย่างมากเพื่อรับมือกับการระบาดของโรค การปรับตัวของสังคมไทยหลังการระบาดครั้งใหญ่ของโควิด-19 ซึ่งถือได้ว่าเป็นโรคอุบัติใหม่ที่โลกไม่เคยพบเจอมาก่อน และได้สร้างผลกระทบเป็นวงกว้างทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจ การปรับตัวของผู้คนในสังคมไทยจากมาตรการทั้งจากกระทรวงสาธารณสุขและมาตรการทางสังคมโดยการใช้ Social Distancing หรือระยะห่างทางสังคม และนอกจากนั้น การที่จะสร้างความตระหนักรู้ในการใช้ชีวิตวิถีใหม่ หรือ New Normal ซึ่งเป็นแนวทางที่หลากหลาย ๆ คนจะต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในช่วงนี้และอาจถึงกับต้องเปลี่ยนชีวิตเราไปอีกร้าน ทำให้เราต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบวิถีชีวิตไปพร้อมกันทั่วโลก รวมถึงประเทศไทยด้วย ในขณะเดียวกัน มิติของการพัฒนาสังคมก็ดูเหมือนว่าจะหยุดชะงักไปด้วยหลังการแพร่ระบาดของโรคนี้ นักพัฒนาสังคมไม่อาจลงพื้นที่เพื่อค้นหาปัญหา ประเมินสถานการณ์ และวิเคราะห์แนวทางการแก้ปัญหาเพื่อการพัฒนาสังคมในเชิงพื้นที่ได้ ทั้งนี้ กระบวนการพัฒนาสังคมก็ยังคงดำเนินการต่อไปเพราะเป็นส่วนหนึ่งของพลวัตทางสังคมที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และหากเรามองถึงสถานการณ์ปัญหาการแพร่ระบาดของ COVID-19 เราก็คงจะมองเห็นถึงความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการปรับตัวของมนุษย์และสังคมโดยภาพรวมเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าว

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากวิกฤตการณ์ COVID-19

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นการเปลี่ยนแปลงของระบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มและระหว่างส่วนประกอบของสังคมนั้น เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างชนบทและชาวเมือง เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมดังกล่าวนี้ย่อมเกิดขึ้นในระดับกลุ่มบุคคลและในระดับสถาบันทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นในสถาบันครอบครัว เครือญาติ หรือสถาบันเศรษฐกิจก็ได้ (สุริชัย หวันแก้ว, 2553) ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงทางสังคม จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระบบสังคม โครงสร้างทางสังคมและความสัมพันธ์ของคนในสังคม โดยการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้นสามารถเป็นรูปแบบทั้งบวกและลบ หรือที่เป็นคุณประโยชน์หรือโทษก็ได้ แต่ถึงกระนั้น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ได้ก่อให้เกิดมิติของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมใหม่เกิดขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบจนก่อให้เกิดเป็นวิกฤตการณ์ทางสังคมขึ้นในปัจจุบัน

วิกฤตจากสถานการณ์ COVID-19 ในสังคมยุค New Normal จึงจะเป็นทั้งเรื่องของเศรษฐกิจ วิถีชีวิตของคน การใช้จ่ายใช้สอย การบริโภค การไปทำงาน การใช้บริการขนส่งสาธารณะการเดินทาง การท่องเที่ยว แม้กระทั่งการเข้าไปใช้ในสถานรักษาพยาบาล COVID-19 มีผลกับทุกคนไม่ใช่เฉพาะธุรกิจ สถาบันการเงินที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ แต่วิถีชีวิตของคนที่จะต้องเปลี่ยนไปแม้สถานการณ์ดีขึ้นแต่ยังคงมาตรการเดิม สิ่งที่ต้องทำในยุค New Normal ของวันนี้ก็คือ ทำอย่างไรก็ได้ที่จะการป้องกันการแพร่ระบาดของโรค เพื่อลดผลกระทบอื่น ๆ ที่จะตามมาเป็นลูกโซ่ มีการใส่หน้ากากอนามัย ล้างมือให้ถูกต้อง ไม่เอามือไปสัมผัสบริเวณใบหน้า มีระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) ใช้ชีวิตในพื้นที่ส่วนรวม มีระยะห่างประมาณ 2 เมตร สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญและจะเป็นมาตรฐานในการดำเนินชีวิตของเราไปอีกนาน หรืออาจเป็นพฤติกรรมที่ต้องทำตลอดไป (ศรุตานนท์ ชอบประดิษฐ์, 2563) อย่างไรก็ตาม เราไม่อาจปฏิเสธได้ว่า นอกจากความยากจน ความเหลื่อมล้ำ การศึกษา สุขภาพอนามัย ต้นทุนทางสังคม ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเชิงระบบ และยิ่งเกิดวิกฤตการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ยิ่งทำให้สังคมได้รับผลกระทบหนักยิ่งขึ้นไปอีก โดยผลกระทบทางสังคมล้วนเป็นผลมาจากความยากจน ซึ่งถูกกระทบต่อกันเป็นทอด ๆ จากการสูญเสีย รายได้ครัวเรือน อันเป็นผลมาจากการเลิกจ้าง การสั่งพักงาน หรือการลดชั่วโมงทำงาน รวมทั้งจากการหยุดชะงักของการส่งมอบบริการทางสังคม มาตรการด้านสาธารณสุข ทำให้เกิดผลกระทบทางลบ ต่อการส่งมอบบริการ เช่น การศึกษา โภชนาการ หรือการปกป้องคุ้มครอง ซึ่งเกิดจากการปิดโรงเรียน และการผันทรัพยากรแบ่งไปช่วยรับมือการแพร่ระบาดของ COVID-19 ปัญหาความยากจนนี้บรรเทาได้ชั่วคราวด้วยมาตรการแจกเงินช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบ แต่จะรุนแรงขึ้นเมื่อมาตรการดังกล่าวสิ้นสุดลง กลุ่มที่ถูกกระทบหนักที่สุดคือประชากรยากจน เด็กและผู้สูงอายุ กลุ่มคนพิการและเจ็บป่วยเรื้อรัง และคนจนในเขตเมือง นอกจากนี้ แรงงานนอกระบบก็ได้รับผลกระทบอย่างหนักด้วยเช่นกัน เพราะไม่ได้รับความคุ้มครองจากระบบประกันสังคม ด้วยมีทรัพยากรที่น้อยกว่าคนอื่นในการบรรเทาภาวะรายได้ชะงักงัน ประชาชนกลุ่มนี้จึงเป็นกลุ่มเปราะบางที่สุดทั้งก่อนและหลังวิกฤตการณ์ครั้งนี้ สิ่งสำคัญคือต้องเสริมสร้างโครงข่ายความคุ้มครองทางสังคม (Social Safety Net) โดยการป้องกัน รักษาตำแหน่งงานไว้เพื่อประกันรายได้ครัวเรือน ซึ่งจะช่วยให้ครัวเรือนรับมือวิกฤตได้ด้วยตนเอง ตลอดจนการขยายความคุ้มครองทางสังคมในรูปโครงการแจกเงินช่วยเหลือโดยตรงให้ครอบคลุมกลุ่มที่เปราะบางที่สุด (โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติและองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ, 2563) และในระหว่างนี้ที่ยังไม่มีใครตอบได้ว่าการระบาดครั้งนี้จะดำเนินไปถึงเมื่อไร ไม่ว่าประเทศไทยจะมีผู้ติดเชื้อกี่คน หรือการแพร่ระบาดอยู่ในระดับใดก็ตาม สิ่งที่เราควรทำเพื่อตัวเองและสังคม คือ รักษาสุขภาพให้แข็งแรง ปฏิบัติตนให้ถูกสุขลักษณะ ระมัดระวังการแพร่และการติดเชื้อ และหลีกเลี่ยงข้อมูลที่ไม่เป็นประโยชน์และไม่มั่นใจว่าเป็นความจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สังคมแห่งความรู้ในศตวรรษที่ 21 นั้นประชาชนต้องเผชิญกับข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพที่หลากหลาย ทั้งที่ถูกและไม่ถูกต้อง จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจและติดตามต่อไปว่า ประชาชนจะเลือกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพหรือวิถีสุขภาพไปในทิศทางใด เพื่อให้เกิดสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี (อวาทิพย์ แว, 2563)

มิติศาสนากับการสร้างสังคมวิถีใหม่

New Normal หมายถึง “ความปกติในรูปแบบใหม่” พบว่าใช้เป็นทางการครั้งแรกโดย Bill Gross นักเศรษฐศาสตร์ชาวอเมริกัน ที่ใช้คำนี้ในช่วงปี 2008 นิยามสภาวะเศรษฐกิจโลกที่ถดถอย เกิดการชะลอตัว และกลับมาสู่อัตราเดิม ซึ่งเป็นการใช้ในเชิงเศรษฐศาสตร์ แต่ปัจจุบันนี้มีการนำมาใช้ในหลายมิติมากขึ้น โดยเฉพาะด้านวิถีชีวิตใหม่ หลังการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่ต้องปรับตัวกันทั้งโลก

การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมในโลกยุคทันสมัยมีการเปลี่ยนแปลงในหลายประเด็น ซึ่งแต่ละส่วนของสังคมต้องมีการปรับตัวเพื่อรักษาภาวะความสมดุลของโครงสร้างทางสังคม สถาบันทางสังคม เพื่อความอยู่รอด การดำรงอยู่ และการดำเนินกิจกรรมทางสังคมต่อไป และเมื่อโครงสร้างทางสังคมเกิดปัญหา สถาบันทางสังคมไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างปกติ สังคมก็จะมีการปรับตัวโดยให้โครงสร้างทางสังคมส่วนอื่นเข้ามาทำหน้าที่แทนโครงสร้างที่เป็นปัญหา เพื่อให้สังคมดำเนินกิจกรรมต่อไปได้ เพื่อความมีเสถียรภาพและความมั่นคงของสังคม (ธีรศักดิ์ สุขสันติกมล, 2559) สิ่งที่เราพบเห็นความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตใหม่ในสังคมวิถีใหม่ อาทิ การสวมหน้ากากผ้าหรือหน้ากากอนามัยก่อนออกจากบ้านเพื่อป้องกันตัวเองจากโรคติดต่อ การสวมหน้ากากจึงเป็นมาตรการที่ภาครัฐร้องขอให้ประชาชนร่วมมือทุกคนให้สวมหน้ากากก่อนออกจากบ้าน การมีจุดบริการเจลแอลกอฮอล์ก่อนเข้าอาคาร ร้านค้า ห้างสรรพสินค้า เป็นต้น เมื่อมีการสัมผัสพื้นที่สาธารณะร่วมกันจึงต้องลดโอกาสติดเชื้อมีด้วยการตั้งจุดบริการเจลแอลกอฮอล์ไว้ในบริเวณที่พบเห็นได้ชัด เช่น ก่อนทางเข้าอาคาร ร้านค้า ห้างสรรพสินค้า จุดแคชเชียร์ เพื่อเพิ่มความปลอดภัยมากขึ้น มาตรการสำคัญทางสาธารณสุขในการ ป้องกันการแพร่ระบาดคือมาตรการในการกักกันตนเอง (Home Quarantine) และ มาตรการระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) เพื่อป้องกันหรือหลีกเลี่ยงการสัมผัสกับเชื้อไวรัสจากคนหนึ่ง ไปสู่อีกคนหนึ่งด้วยการหลีกเลี่ยงการรวมกลุ่ม หรือการเข้าไปในกลุ่มคนหมู่มาก และการรักษาระยะห่างกับบุคคลอื่นในระยะ 1 – 2 เมตร รวมถึงการทำงานออนไลน์ หรือ Work from Home ซึ่งหน่วยงานราชการ ภาครัฐ ภาคเอกชน ได้มีนโยบายให้ข้าราชการ พนักงานภาครัฐ พนักงานภาคเอกชน ได้ทำการ Work from Home ในช่วงที่ COVID-19 ระบาดอยู่ เพื่อลดความแออัดและลดการแพร่เชื้อในสถานที่ทำงาน หรือแม้แต่การเรียนออนไลน์ ซึ่งสถานศึกษาและสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ได้ใช้มาตรการนี้เพื่อเป็นการป้องกันการแพร่เชื้อและการติดเชื้อของผู้เรียน โดยมีการจัดการเรียนรู้ผ่านโปรแกรมต่าง ๆ เช่น Google Meet, Zoom, Microsoft Team เป็นต้น

จากสถานการณ์ไวรัส COVID-19แพร่ระบาดทั่วโลก ทำให้เราต้องหันกลับมาทำความเข้าใจโลกและชีวิตกันมากขึ้น คนเรามนุษย์ทุกคนทั่วไป ไม่อาจหลีกเลี่ยงการเผชิญเหตุการณ์วิกฤตในชีวิตได้ แต่เราสามารถเลือกพัฒนาปัจจัยปกป้องให้เกิดขึ้น เพื่อให้สามารถเผชิญและผ่านพ้นเหตุการณ์วิกฤตต่าง ๆ ในชีวิตได้ด้วยสภาวะจิตใจที่สมดุล อาจใช้วิกฤตเป็นโอกาสในการเรียนรู้และพัฒนาจิตใจให้งอกงามยิ่งขึ้นไป เมื่อมี “สติ” เป็นเครื่องคุ้มกันทางจิตใจ ทำให้ความทุกข์เบาบาง สภาวะจิตใจมีความสมดุล ทำให้สามารถเผชิญปัญหาและวิกฤตชีวิตได้ การตั้งรับสถานการณ์ที่ดี การทำความเข้าใจความจริงของชีวิตและโลกอย่างไร สถานการณ์แพร่กระจายของโรคไวรัส COVID-19 มีลักษณะแตกต่างกับการแพร่ของเชื้อโรคอื่นที่ผ่านมาในอดีต เนื่องจาก

เชื้อโรคแพร่กระจายทั่วโลกแบบไม่จำกัดพื้นที่ ฉะนั้นการปฏิบัติตัวและวางใจต่อเหตุการณ์นี้อย่างไร นับว่าเป็นวิกฤติของโลกครั้งใหญ่ที่กระทบทั้งวิถีการดำรงชีวิตของมนุษย์ที่ต้องเผชิญกับวิกฤติที่ไม่ได้เตรียมพร้อมตั้งรับมาก่อน แม้เราจะพัฒนาเทคโนโลยีขั้นสูงสุดก็ตาม มนุษย์ก็ไม่สามารถพิชิตโรคที่มองไม่เห็นได้ทุกอย่างด้วยยาปฏิชีวนะและการสร้างภูมิคุ้มกันโดยวัคซีนต้านไวรัสโคโรนา-19 ได้อย่างมีประสิทธิภาพพร้อยเปอร์เซ็นต์ในขณะนี้

พุทธศาสนากับสังคมวิถีใหม่ภายใต้พิบัติภัย COVID-19

สังคมวิถีใหม่ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค COVID-19 การดำรงชีวิตในสังคมจะต้องสร้างความตระหนักรู้ในการใช้ชีวิตวิถีใหม่ หรือ New Normal ตามมาตรการการป้องกันและควบคุมการระบาดของ COVID-19 ในด้านการสาธารณสุขที่เป็นกรอบการดำรงชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะ การเว้นระยะห่าง และด้านสุขภาพอนามัย การเดินทาง กิจกรรมทางสังคม ต้องเป็นไปตามมาตรฐานสาธารณสุข คือ สวมใส่หน้ากากผ้าหรือหน้ากากอนามัยเสมอ ต้องเว้นระยะห่าง ล้างมือบ่อย ๆ ใช้เจลหรือแอลกอฮอล์ หลีกเลี่ยงสถานที่แออัด ซึ่งต้องเว้นระยะห่างทางสังคมในการติดต่อสื่อสารในทุกรูปแบบ (เทียน ทองแก้ว, 2563) โดยบุคคลที่ทำกิจกรรมทางสังคมต้องอยู่ห่างกัน 1-2 เมตร ในทุกกิจกรรมเพื่อหลีกเลี่ยง หรือลดการสัมผัสอันเป็นการป้องกันและลดการแพร่กระจายของเชื้อ COVID-19 ชีวิตวิถีใหม่ หรือ New Normal เป็นแนวทางที่หลายหลายคนจะต้องปรับเปลี่ยนชุดพฤติกรรมในช่วงไวรัสตัวนี้ออกมาระบาดแล้วเปลี่ยนชีวิตเราไปอีกนาน ทำให้เราต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบวิถีชีวิตพร้อมกันทั่วโลก จากที่เราเคยออกจากบ้านเพื่อไปทำงาน ไปโรงเรียน เราต้องหันมาทำทุกอย่างที่บ้าน หากมีความจำเป็นต้องออกจากบ้านไปช้อปปิ้ง หรือแม้กระทั่งไปพบแพทย์ เราต้องใส่หน้ากากเพื่อป้องกันโรค ต้องเว้นระยะห่างสำหรับบุคคล ล้างมือบ่อย ๆ นาน 20 วินาที เช็ดมือด้วยแอลกอฮอล์ ดังนั้น การนำหลักสติเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ทำให้เรารู้ว่าจะทำอย่างไร จะอยู่อย่างไร ควบคุมอวัยวะภายในและภายนอกให้เป็นปกติไม่ตระหนกข่าวสารต่าง ๆ รับข่าวสารอย่างมีสติ นำสติไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างปกติเพื่อให้ห่างจากโรค COVID-19 นี้ รวมถึงการปรับเปลี่ยนทางด้านธุรกิจและบริการต่างๆ ให้ทันต่อสถานการณ์ปัจจุบัน จึงต้องปรับเปลี่ยนไปสู่การเปิดระบบลงทะเบียนออนไลน์ การใช้ระบบซื้อขายและบริการทางออนไลน์ สิ่งนี้เกิดเป็นวิถีใหม่ในการดำรงชีวิตซึ่งเราจำเป็นต้องปฏิบัติให้เป็นปกติต่อเนื่องในระยะเวลาหนึ่ง จนเกิดเป็นความพอใจในที่สุด ทั้งหมดนี้ก็จะกลายเป็น New Normal ในสังคมของเรา (สำราญ โคตรสมบัติ, 2563)

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาถือได้ว่าเป็น “อภิลักขิต” คือสามารถประยุกต์ใช้ได้โดยไม่จำกัดกาลเวลากล่าวคือสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับสังคมยุคปัจจุบันได้อย่างลงตัวและเที่ยงแท้แน่นอน จากปัญหาทางสังคมหลาย ๆ อย่างที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน หากมีการนำเอาหลักพุทธธรรมเข้ามาประยุกต์ใช้แล้วนั้นย่อมทำให้ประสบความสำเร็จในการแก้ปัญหาได้ส่วนหนึ่งแม้จะไม่ทั้งหมดก็ตาม ด้วยสังคมไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นที่พึ่งทางใจจะเห็นได้จากวิถีชีวิตของคนไทยเป็นวิถีของชาวพุทธซึ่งถือปฏิบัติกันมาช้านาน ชาวพุทธได้ศึกษาและปฏิบัติตามคำสอนจนเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวไทย พระพุทธศาสนาจึงมีบทบาทและมีความกลมกลืนในการดำเนินชีวิตของคนไทยที่ได้ซึมซับอยู่ในวิถีชีวิตจนเป็นเรื่องปกติธรรมดาของทุกคน ในสถานการณ์เช่นนี้

พระธรรมคำสอนจึงเปรียบเหมือนที่พึ่งพิงทางใจให้กับชาวไทยยามเมื่อประสบกับปัญหาต่าง ๆ ด้วยเหตุที่พระพุทธศาสนาที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน จึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่คนไทยสามารถนำพระธรรมคำสอนมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิต ในการปรับตัวปรับใจกับความเครียดที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์สถานการณ์ COVID-19 ซึ่งอาจมีผลกระทบที่จะทำให้เกิดปัญหาต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิตตามมา (นภาพัทธ์ งามบุษบงโสภิน และคณะ, 2563) ซึ่งนอกจากจะปฏิบัติตามวิธีการทางสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน โดยการอยู่บ้าน หยุดเชื้อ เพื่อชาติแล้ว เรายังต้องปฏิบัติตามหลักการของพระพุทธเจ้าด้วย คือ การหมั่นดูแลจิตใจให้สะอาด สดใส ร่าเริง ควบคู่กับการดูแลสุขภาพร่างกายให้แข็งแรง รวมถึงการมีสติ และไม่ประมาทในชีวิต ไม่ว่าจะเกิดสถานการณ์อะไรก็ตามในชีวิต เราจะมีภูมิคุ้มกันร่างกายและจิตใจอย่างแน่นนอน ดังนั้น การดูแลสุขภาพกายเพียงอย่างเดียวอาจไม่สามารถตอบโจทย์การดูแลสุขภาพได้ทั้งหมด เพราะถึงแม้ว่าสุขภาพกายจะแข็งแรง ปราศจากโรค แต่เมื่อสุขภาพใจที่บางครั้งอาจได้รับแรงกระทบจากการเสพสื่อข่าวสารต่าง ๆ ที่เป็นเชิงลบ ข่าวลือ ข่าวที่ก่อให้เกิดความตื่นตระหนก ก็อาจทำให้เราไม่สามารถที่จะมีสุขภาพใจที่ดีได้ และจะส่งผลกระทบต่อเนื่องมายังสุขภาพกายในที่สุด

สรุป

บทความนี้ได้บทสรุปที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ การนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างสังคมวิถีใหม่ภายใต้พหุวัฒนธรรม COVID-19 โดยเฉพาะในเรื่องของ สติ ที่เป็นหัวใจสำคัญของหลักคำสอนทางพุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงเน้นย้ำอยู่เสมอว่าให้ดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท มีสติกำกับอยู่เสมอ แม้ในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีความเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดขึ้นมากมาย ทั้งความเป็นสังคมสมัยใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์ สังคมทุนนิยมที่มีการแข่งขัน สังคมที่เต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสารที่มีทั้งจริงและเท็จปะปนกันไป หรือแม้แต่สังคมที่อยู่ในห้วงของความหวาดกลัวและความหวาดระแวงอันเกิดจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางสังคมไปสู่สังคมวิถีใหม่ที่ผู้คนในสังคมจะต้องมีการปรับตัวเพื่อให้สามารถอยู่ในสังคมที่จะต้องต่อสู้กับการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 แน่แน่นอนว่าเราไม่อาจทราบได้ว่าการระบาดในรอบต่อ ๆ ไป นั้นจะเกิดขึ้นอีกหรือไม่จะเกิดขึ้นเมื่อใด และจะมีคลัสเตอร์ใหม่ ๆ เกิดขึ้นที่ใดอีก การป้องกันตนเองตามมาตรการทางสังคมต่าง ๆ จะเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยป้องกันสังคมไทยให้รอดพ้นจากวิกฤตครั้งนี้ไปได้ การปรับตัวของผู้คนในสังคมไทยจะต้องอาศัยความไม่ประมาทเป็นที่ตั้ง การใช้วิถีชีวิตใหม่ที่จะต้องใส่หน้ากากอนามัย ใช้แอลกอฮอล์เจลล้างมือ เว้นระยะห่างทางสังคม หรือ Social Distancing การกินร้อน ช้อนกลาง ล้างมือ จะเป็นวิถีชีวิตใหม่ของสังคมไทยที่ทุกคนจะต้องตระหนักรู้และปฏิบัติให้เคยชิน ความไม่ประมาทตามหลักการทางพระพุทธศาสนา จะเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้คนในสังคมไทยมีสติในการใช้ชีวิต อย่างน้อยเมื่อต้องออกนอกบ้านไปพบปะผู้คนภายนอก ไปทำงาน ทำกิจกรรม ในสถานที่ที่จะต้องพบปะกับผู้คนมากมาย ก็ควรที่จะมีความตระหนักรู้ในการป้องกันตนเองอยู่ด้วย และใช้ชีวิตด้วยความไม่ประมาท ก็จะทำให้เราสามารถที่จะปรับตัวในสังคมวิถีใหม่ภายใต้พหุวัฒนธรรม COVID-19 ได้เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

- โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติและองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ. (2563). *การประเมินผล กระทบ รวมด้านเศรษฐกิจและสังคมของโรคโควิด-19 ในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานผู้ประสานงาน สหประชาชาติประจำประเทศไทย.
- เทียน ทองแก้ว. (2563). การออกแบบการศึกษาในชีวิตวิถีใหม่: ผลกระทบจากการแพร่ระบาด COVID-19 . *คุรุสภาวิทยากร*, 1(2), 5.
- ธีรศักดิ์ สุขสันติกมล. (2559). การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในโลกยุคทันสมัย. *วารสารมนุษยสังคมปริทัศน์*, 18 (1), 83.
- นภาพัทธ งามบุษบงโสภิน และคณะ. (2563). พุทธวิธีเพื่อการดูแลตนเองในสถานการณ์โควิด 19. *วารสาร บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, 16(2), 44-45.
- ศรุตานนท์ ขอบประดิษฐ์. (2563). วิกฤตโควิด 19 ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างไร. *วารสาร ชัยภูมิปริทรรศน์*, 3(2), 10.
- สำราญ โคตรสมบัติ. (2563). *การใช้สติกับวิถีชีวิตใหม่ในการปรับตัวในภาวะ COVID-19 ยุค New Normal*. รวมบทความวิชาการโครงการสัมมนาวิชาการระดับชาติครั้งที่ 2 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. นครปฐม: สาสะพิมพ์การ.
- สุริชัย หวันแก้ว. (2553). *การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- อวาทิพย์ แว. (2563). COVID-19 กับการเรียนรู้สู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพในวันนี้. *วารสารสมาคม วิชาชีพสุขภาพ*, 35(1), 24.

พุทธจิตวิทยาสร้างสุขของผู้สูงอายุ

A Buddhist Psychological for Building Happiness for The Elderly

รุ่งนภา พลายเพชร

Roongnapha Plaipetch

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: roongnapha@gmail.com

Retrieved: July 13, 2023; Revised: August 25, 2023; Accepted: October 6, 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเชิงบวกในการเสริมสร้างจิตสภาวะความสุขของผู้สูงอายุในชุมชนประเทศนอร์เวย์ การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้างเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องทางด้านพระพุทธศาสนา ด้านพุทธจิตวิทยา และด้านสื่อสารข้ามวัฒนธรรม จำนวน 17 ท่าน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธี 6'C Technic และ Triangulation Technique

ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่เสริมสร้างความสุขตามหลักพุทธจิตวิทยาสำหรับผู้สูงอายุในประเทศนอร์เวย์ คือ หลักพุทธธรรม คือ ไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญาและ สติปัฏฐาน 4 ทฤษฎีจิตวิทยา คือ ทฤษฎีแนวคิดเชิงบวก PERMA Model และแนวคิดการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม บุรณาการเพื่อเสริมสร้างสุขของผู้สูงอายุในประเทศนอร์เวย์ต่อไป

คำสำคัญ: เสริมสร้างความสุข, พุทธจิตวิทยา, ผู้สูงอายุ

Abstract

The aims of this research are to study the theoretical concepts To Buddhist psychology that focuses on developing happiness for the elderly in Norway, The dissertation is a qualitative research methodology. The samples were 17 of a structured interview form was used to collect qualitative data from key informants. The collected data were analyzed by 6'C Technique & Triangulation Techniques

The results of the research showed as follows. The fundamental principles of Buddhism are the Four Noble Truths, which consist of the concepts of ethics, meditation, wisdom, and insight. The four psychological theories are the Positive Psychology PERMA Model and the concept of intercultural communication.

Keywords: Building mindful happiness, Buddhist psychology, Elderly

บทนำ

ปัจจุบันการเพิ่มประชากรผู้สูงอายุ ทวีความรวดเร็วอย่างมาก พบอัตราการเพิ่มขึ้น สูงกว่าจำนวนประชากรกลุ่มอื่น ๆ การเพิ่มของจำนวนประชากร ส่วนใหญ่จะอยู่ในประเทศกำลังพัฒนา สำหรับประเทศนอร์เวย์มีประชากรผู้สูงอายุ จำนวนมากปี 2020 (พ.ศ. 2563) สถิติอายุโดยเฉลี่ยของประชากร คือ 82 ปี ผู้หญิง 84 ปี ผู้ชาย 80 ปี และคาดว่าจะสูงขึ้นทุกปีด้วย จากการจัดอันดับจาก Global Average Index, Gini Index (ธารธรรม ฉันทอุไร, 2562) ยกให้ประเทศนอร์เวย์เป็นอันดับหนึ่งประเทศที่ผู้สูงอายุมีชีวิตความเป็นอยู่ดีที่สุด

ในปี 2557 นอร์เวย์ได้รับการยอมรับว่าเป็นสถานที่ที่ดีที่สุดสำหรับผู้สูงอายุ (Best place to grow old) ประชาชนนอร์เวย์ได้รับประโยชน์จากนโยบายรัฐบาลที่ออกแบบมาเพื่อสร้างสรรค์สังคมสำหรับผู้สูงอายุ เช่น การสร้างความมั่นคงทางการเงินแก่ประชาชนในวัยชรา ระบบขนส่งสาธารณะที่มีประสิทธิภาพ การรักษาความปลอดภัยเป็นเยี่ยม และการจ้างงานระดับสูงในหมู่ผู้สูงอายุ จากการวิจัยของ Help Age International ได้แสดงรายงานใน Global Age Watch Index 2014 แสดงให้เห็นว่าประชาชนนอร์เวย์ที่มีอายุมากกว่า 60 ปีมีระดับความเป็นอยู่ที่ดีที่สุดในโลก นอร์เวย์ มีองค์การช่วยเหลือผู้สูงอายุระหว่างประเทศ ทั้งจากระบบเงินบำนาญ ระบบขนส่งสาธารณะที่คิดมาให้ผู้สูงอายุใช้งานได้ ผลักดันนโยบายให้หลาย ๆ บริษัทรับผู้สูงอายุเข้าทำงาน และภาษี 1 ใน 3 หรือประมาณร้อยละ 30 ที่รัฐเก็บได้ จะนำไปจัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุ

จะเห็นได้ว่า นอร์เวย์ได้วางรากฐานด้านการดูแลผู้สูงอายุมาว่าครึ่งศตวรรษแล้ว เกือบ 25 ปีที่ผ่านมา รัฐบาลนอร์เวย์ได้จัดตั้งกองทุนบำเหน็จบำนาญ (Government Pension Fund Global: GPF) หรือที่รู้จักกันทั่วไปว่าเป็นกองทุนน้ำมัน (Oil fund) ซึ่งได้เติบโตขึ้นและกลายเป็นหนึ่งในกองทุนที่มีความมั่งคั่งมากที่สุด โดยรายได้มหาศาลจากกิจการน้ำมันของประเทศได้ไหลเข้ากองทุนนี้ ซึ่งกองทุนนี้ยังได้เข้าไป ลงทุนทั่วโลก เพื่อรองรับความเจริญเติบโตของความต้องการทางการเงินของหมู่ประชากรสูงอายุ

รูปแบบของประเทศนอร์เวย์ การจัดสวัสดิการสังคมในระบบรัฐสวัสดิการ ได้รับการยอมรับจากทั่วโลก ว่าเป็นรัฐ สวัสดิการที่สมบูรณ์แบบที่สุด อีกทั้งประเทศเหล่านี้ยังเคยได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่ชีวิตพลเมืองมีความมั่งคั่ง มั่นคง และสิทธิ เสรีภาพสูง (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2546) สิ่งสำคัญที่ทำให้ประสบความสำเร็จในการสร้างสังคมผู้สูงอายุที่ยั่งยืน คือ การมุ่งพัฒนาสวัสดิการต่าง ๆ เพื่อรองรับผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นทุกปี ระบบบำนาญคนชรา การดูแล ของผู้ดูแล และระบบสาธารณสุข การส่งเสริมสวัสดิการสำหรับผู้ป่วยและผู้สูงอายุยังมีงบประมาณสนับสนุนสำหรับการดูแลผู้ป่วยที่มี ภาวะสมองเสื่อมที่ยังอาศัยอยู่ที่บ้าน

อย่างไรก็ตามผู้สูงอายุประเทศนอร์เวย์ ยังพบปัญหาสังคม ที่เกิดจากการสูญเสียการสมาคมกับเพื่อนฝูง สูญเสียความมั่นคง ในชีวิต สูญเสียความภูมิใจในตนเอง รวมถึงสูญเสียสถานะทางการเงินที่ดีเนื่องจาก รายได้ลดลง ทำให้ความเชื่อมั่นในตัวเองลดลงและจะส่งผลไปถึงกิจกรรมประจำวัน ไม่เป็นที่พอใจหงุดหงิดโมโหง่าย ทำให้เกิดความวิตกกังวลกลัว อารมณ์ซึมเศร้าและสิ้นหวัง ผู้สูงอายุจำนวนมาก อยู่ในภาวะพึ่งพิงผู้อื่น (Foundation of Thai Gerontology and Development Institute (2009) ภาวะพึ่งพิง อาจเกิดขึ้นช้า ๆ และต่อเนื่อง ผู้สูงอายุมีอารมณ์เหงาเพิ่มมากขึ้นทุกวัน จากข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ช่วยพยาบาลที่ดูแลผู้สูงอายุในประเทศ

นอร์เวย์ “ปัญหาของคนชราที่นี่ ส่วนมากจะโดดเดี่ยว เพราะลูกหลานมักจะแยกย้ายออกไปมีบ้านอยู่ของตัวเอง แต่ก็จะมีนักสังคมสงเคราะห์ออกไปเยี่ยม”

ดังนั้น การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถ ดูแลสุขภาพตนเอง ย่อมส่งผลดีต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิตของผู้สูงอายุและยังเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคมโดยรวมด้วย เพราะผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีความรู้และสั่งสมประสบการณ์มาอย่างยาวนาน ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญของการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน จึงนำแนวคิดทางพุทธศาสนามาปรับใช้ในการพัฒนาการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ โดยมุ่งพัฒนานวัตกรรมสร้างสุขอย่างมีสติและลดความทุกข์ด้วยปัญญาตามหลักพุทธจิตวิทยา การดำเนินชีวิตด้วย ศีล สมาธิ ปัญญาจึงจะเป็นเกราะป้องกันชีวิตช่วยให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพที่ดีได้ เมื่อบูรณาการร่วมกับ ทฤษฎีจิตวิทยาเชิงบวก ซึ่งเป็นศาสตร์ทางเลือกใหม่ที่มุ่งเน้นพัฒนาบุคลิกภาพ ของบุคคลให้เป็นผู้ที่มีความสุข ทั้งนี้มีพื้นฐานของ ความสุขได้จากการพัฒนาตนเอง มีมุมมองชีวิตและวิธี คิดต่อโลกในเชิงบวก ช่วยให้ผู้สูงอายุมีความสุข รวมถึงการพัฒนาการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมทั้งแพทย์และผู้สูงวัยควบคู่กัน ถ้าการสื่อสารเข้าใจกันมากขึ้น สามารถจูงใจผู้สูงวัยได้ เป้าหมายเพื่อให้ได้เรียนรู้สามารถนำไปใช้ลดทุกข์ เพิ่มสุขได้ โดยให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ได้ลงมือปฏิบัติ ในการเสริมสร้างสุขภาพทั้งร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญา เพื่อให้ผู้สูงวัยในประเทศนอร์เวย์ได้มีโอกาสเลือกแนวทางที่เหมาะสมกับตนเอง สามารถนำไปปฏิบัติในการดูแลตนเองได้ จะทำให้เกิดคุณค่าในตนเอง เป็นการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน ส่งผลให้เกิดสุขภาวะองค์รวมอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเชิงบวกในการเสริมสร้างจิตสภาวะความสุขของผู้สูงวัยในชุมชนประเทศนอร์เวย์

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ในศึกษาหลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเชิงบวกในการเสริมสร้างจิตสภาวะความสุขของผู้สูงวัยในชุมชนประเทศนอร์เวย์ โดยกรอบแนวคิด เป็นการบูรณาการศาสตร์ 3 ศาสตร์ 1) พระพุทธศาสนา นำหลักพุทธธรรม ไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา และการเจริญสติ 2) ทฤษฎีจิตวิทยาเชิงบวก แนวคิด PERMA ของ Seligman โดยมีองค์ประกอบพื้นฐาน ได้แก่ อารมณ์เชิงบวก (Positive Emotion) ความผูกพัน (Engagement) สัมพันธภาพ (Relationships) ความหมาย (Meaning) ความสำเร็จ (Accomplishment) 3) แนวคิดทางการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม (cross – culture communication) ซึ่งเป็นคุณลักษณะของแพทย์ที่ใช้การใช้ภาษา ในการถ่ายทอดข้อมูล ทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษา การรับรู้ การตีความหรือแปลความหมาย รวมถึงการปฏิสัมพันธ์ หรือการปฏิบัติกับผู้สูงวัยที่ต่างวัฒนธรรมอีกทั้งยังต้อง มีสมรรถนะด้านการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ความรู้ (knowledge) แรงจูงใจ (motivation) ทักษะ (skills) เพื่อให้การสื่อสารบรรลุผลเป็นไปตามเป้าหมาย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 5 รูป/คน ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านจิตวิทยาหรือพุทธจิตวิทยา จำนวน 5 รูป/คน ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านผู้สูงอายุประเทศนอร์เวย์ จำนวน 4 ท่าน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านสื่อสารข้ามวัฒนธรรม จำนวน 3 ท่าน รวมจำนวนทั้งสิ้น 17 รูป/คน

วิธีการดำเนินการวิจัย

เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบ่งศึกษาวิจัยเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยทำการศึกษาค้นคว้า

จากเอกสารทั้งที่เป็นปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2539 ภาษาไทยและอรรถกถา และจากเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ งานวิจัย ตำรา บทความวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างจิตสภาวะความสุขของผู้สูงอายุในชุมชนประเทศนอร์เวย์ โดยทำการตรวจสอบคุณภาพข้อมูล ตรวจสอบคุณภาพเอกสาร ตรวจสอบคุณค่าของเอกสาร ด้วยวิธีการรวบรวมเรียบเรียงเอกสาร สรุป วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth Interview) เพื่อศึกษาแนวทางการเสริมสร้างจิตสภาวะความสุขของผู้สูงอายุในชุมชนประเทศนอร์เวย์

1) ร่างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ตามแนวคิดการพัฒนารูปแบบพุทธจิตวิทยานวัตกรรมสร้างสุขลดทุกข์ด้วยสติและปัญญาของผู้สูงอายุในประเทศนอร์เวย์นำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน เพื่อตรวจคัดค้านี้ความสอดคล้องโครงสร้างวัตถุประสงค์ (Index of item objective congruence: IOC) ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ

2) ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 17 รูป/คน

3) วิเคราะห์ข้อมูล ด้วยวิธี 6'c Technic Analysis และ Triangulation Technic

เครื่องมือในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview Guide) ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยเป็นข้อคำถามปลายเปิดสอบถามหลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเชิงบวกในการเสริมสร้างจิตสภาวะความสุขของผู้สูงอายุในชุมชนประเทศนอร์เวย์ โดยแบบสัมภาษณ์ ได้ผ่านการตรวจสอบคัดค้านี้ความสอดคล้องโครงสร้างวัตถุประสงค์ (Index of item objective congruence: IOC) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 รูป/คน ได้เท่ากับ 1.00

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) โดยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลคุณภาพ (Qualitative Data Analysis Technic) QDAT Knowledge 2 วิธี ประกอบด้วย

1) กระบวนการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิค 6' C โดยวิธีการเปลี่ยนข้อมูลดิบ เป็นสารสนเทศการวิจัย เป็นบทสรุปของการวิจัย ให้ระบบความคิดและเป็นกรอบแนวคิดผลการวิจัยที่เกิดจากการ

วิเคราะห์อย่างเป็นระบบ มีขั้นตอน ได้แก่ Concept (มโนทัศน์) กำหนดประเด็นการวิเคราะห์ Contents สรุปประเด็นสำคัญ Classify จัดกลุ่มระบบข้อมูล Category จัดกลุ่มความสัมพันธ์ของข้อมูล Conceptualize กำหนดกรอบความสัมพันธ์ของประเด็นหลักด้วยตรรกะเหตุผล เชื่อมโยงข้อมูลเป็นแผนภูมิ Communication อธิบายความหมายของกรอบการคิด สรุปความเป็นความรู้ใหม่

2) เทคนิค Triangulation : การยืนยัน 3 เส้าการมีข้อมูลการวิจัย 3 มิติ ที่มีความสัมพันธ์ มีความสอดคล้อง ตรวจสอบหลายมุมมอง ซึ่งมีส่วนประกอบของการวิเคราะห์ ดังนี้ การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล เน้นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งต่าง ๆ นั้นมีความแตกต่างกันหรือไม่ ซึ่งถ้าทุกแหล่งข้อมูลพบว่าได้ข้อค้นพบมาเหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่ ผู้วิจัยได้มา มีความถูกต้อง ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธี การยืนยันด้วยบุคคล 3 ท่าน

ผลการวิจัย

1. หลักพุทธธรรมการเสริมสร้างจิตสภาวะความสุขของผู้สูงวัยในชุมชนประเทศนอร์เวย์ ประกอบด้วย

1.1 ไตรสิกขา การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงวัย ประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา โดยหลักของศีลช่วยให้บุคคลสำรวมระวังในเรื่องของความประพฤติ ทางร่างกาย วาจา ให้มีความเป็นปกติ หลักของสมาธิช่วยให้บุคคลสำรวมพัฒนาจิตใจ เพื่อเตรียมพร้อมสู่การพัฒนาปัญญา หลักของปัญญาช่วยให้บุคคลเห็นทุกสิ่งตามความเป็นจริง เกิดปัญญาในการดำรงชีวิตประจำวัน เมื่อบุคคลปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาจึงนับได้ว่าบุคคล ได้สำรวมระวัง รักษาร่างกาย จิตใจ สังคมและสิ่งแวดล้อม กล่าวได้ว่าเป็นการดูแลตนเองแบบองค์รวม หลักไตรสิกขานี้สามารถนำไปใช้พัฒนา การดูแลด้านร่างกาย และจิตใจให้สัมพันธ์เชื่อมโยงสมดุลอย่างปกติ นั้นเอง ซึ่งองค์รวมจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยความสัมพันธ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สังคมและสิ่งแวดล้อม จะขาดด้านใดด้านหนึ่งไป ไม่ได้ซึ่งมีแนวทางสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงวัย สู่การดำเนินชีวิตที่ดีงาม

1.2 หลักธรรมสติปัฏฐาน 4 จะช่วยให้จิตผู้สูงวัยอยู่กับปัจจุบัน สามารถทั้งความคิดทำให้รู้สึกเบากายและใจ การหยุดความคิดช่วยบำบัดโรคได้ ปัจจุบันงานวิจัยทางวิทยาศาสตร์ การแพทย์ได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า การปฏิบัติแบบนี้ช่วยในการบำบัดโรคได้ทั้งทางกายและทางใจ ผลที่ได้รับจากการปฏิบัติ จะทำให้สุขภาพร่างกายและจิตใจดีขึ้น มีจิตใจเบิกบาน เป็นผู้มีสติผิดพลาดน้อย มีประสิทธิภาพในการทำงานดีขึ้น ยังช่วยให้จิตเป็นสมาธิได้ง่ายและมีพลัง ทำให้หายจากความเครียดได้ ซึ่งความเครียดมีผลต่อการเกิดโรคได้ ประโยชน์สูงสุดในการเจริญสติปัฏฐาน 4 คือ ความหลุดพ้นจากกิเลสและทุกข์ทั้งปวง หรือเรียกว่าการสิ้นอาสวะ นำไปสู่วิชชาและวิมุตติในที่สุด มีปัญญาในการรู้แจ้งแทงตลอดจนได้บรรลุ มรรคผลนิพพาน ซึ่งเป็นหลักหรือเป้าหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา หู จมูก ลิ้น กาย และรับรู้ความรู้สึกด้วยใจนั้น เป็นเหตุปัจจัยให้ก่อรูปทางความรู้สึกทางความคิดนึกไม่สามารถหยุดได้เพราะขาดสติ จนเป็นปัจจัยเลยต่อไปถึงปรุงแต่งตามความไม่รู้ของอารมณ์ที่เกิดขึ้น และขาดสติในการรับรู้อารมณ์ที่เกิดขึ้นนั้น ว่ามีความทุกข์ ความสุข อย่างไรผลอพลินในอารมณ์ต้องการให้ความทุกข์นั้นหายไปเข้าสู่กระบวนการแห่งตัณหา ก็ใช้วิธีการของตัณหาเพื่อหนีทุกข์ เมื่อหนีความ

ทุกข์ได้ผล ก็เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ใหม่ ในการขจัดความทุกข์ต่อไป ผู้สูงวัยจะมีสติเผชิญหน้าในการแก้ปัญหาสามารถจัดการกับความทุกข์ และมีสุขแบบยั่งยืนได้

2. ทฤษฎีจิตวิทยาที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างจิตสภาวะความสุขของผู้สูงวัยในชุมชนประเทศนอร์เวย์
อธิบายได้ดังนี้

2.1 แนวคิดจิตวิทยาเชิงบวก เป็นแนวคิด มุ่งเน้น ศึกษาการบ่มเพาะความแข็งแกร่ง ความสำคัญ ตลอดจนความจำเป็นในการดำรงชีวิตของบุคคลและ สังคมอย่างเต็มเต็ม ให้นุชนมีความสมบูรณ์ ได้รับประสบการณ์ที่ดี รู้สึกมีคุณค่า มีความสุขในทุก ๆ ด้าน การสร้างความสุขแบบยั่งยืนตามแนวคิดนี้ คือการที่บุคคลได้ทำอะไรที่ตนเองรักแล้วแบ่งปันให้คนอื่นได้มีความสุขด้วย

ในงานวิจัยนี้นำแนวคิดของมาร์ติน เซลิเกแมน (2011) เชื่อว่าผู้สูงวัยเกิด แรงจูงใจจากภายในได้ และช่วยให้ผู้สูงวัยมีอารมณ์เชิงบวก มีพลังต่อสู้ได้กับความทุกข์ที่เกิดขึ้นภายในใจ แนวคิดนี้ได้เทคนิคจากประเด็น อารมณ์เชิงบวก ซึ่งองค์ประกอบหลักมี 5 องค์ประกอบมาจากแนวคิด P.R.E.M.A ซึ่งมาจากคำว่า (positive emotion) อารมณ์เชิง บวก (engagement) ความพึงพอใจในการมีส่วนร่วม (relationships) ความสัมพันธ์ที่ดี (meaning) ชีวิตมีความหมาย (accomplishments) แนวคิด P.R.E.M.A จะช่วยให้ผู้สูงวัยมีอารมณ์ และความรู้สึกเชิงบวกพึงพอใจในการมีส่วนร่วม (engagement) ส่งผลให้เกิดความรู้สึกเพลินเพลินกับการเข้าร่วม กิจกรรม รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มและความหมายเชิงบวก ส่งผู้สูงวัยให้ลดภาวะทุกข์ที่เกิดขึ้นในผู้สูงวัย เกิดสัมพันธ์ที่ดี (relationship) การสร้างสัมพันธ์ ความเมตตา บุคคลในครอบครัว สังคม ช่วยให้ ผู้สูงวัยได้รับการยอมรับจาก บุคคลรอบข้าง ทำให้เกิดความรู้สึกถึงการมีชีวิตอยู่อย่างมีความหมาย (meaning) การส่งเสริมการรู้จักให้อภัย การมองโลกในแง่ดี เสริมสร้างประสบการณ์ชีวิตที่รู้สึกสงบ การดำเนินชีวิตจะบรรลุถึงเป้าหมาย (accomplishments)

2.2 การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม ภาษาจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ แสดงให้เห็นวัฒนธรรมของชาตินั้นแสดง ถึงความเจริญของเจ้าของภาษาและ เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ เกิดความเจริญก้าวหน้า ภาษาคือ สัญลักษณ์ที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสื่อความเข้าใจ ระหว่างกันของคนในสังคม ช่วยสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน ช่วยสร้างความสัมพันธ์ของคนใน สังคม ถ้าคนในสังคมพูดกันด้วยถ้อยคำที่ดีจะช่วยโยนคนในสังคม อยู่กันอย่างปกติสุข ถ้าพูดไม่เหมาะสม จะทำให้เกิดความบาดหมางน้ำใจกัน ภาษาจึงมีส่วนช่วยสร้างมนุษยสัมพันธ์ของคนในสังคม ภาษาเป็นสมบัติของสังคม ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารมี 2 ประเภท คือ วัจนภาษา และอวัจนภาษา การสื่อสารเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเป็นปกติวิสัยของคนทุกคน และมีความเกี่ยวข้องไปถึงบุคคลอื่น ตลอดจนถึงสังคมที่แต่ละคนเกี่ยวข้องอยู่ไม่ว่าจะทำ สิ่งใด ล้วนต้องอาศัยการสื่อสารเป็นเครื่องมือ ช่วยให้บรรลุจุดประสงค์ทั้งสิ้น

การนำแนวคิดเรื่องการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมมาประยุกต์ใช้ในครั้งนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการสื่อสารต่างวัฒนธรรมในด้านการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความแตกต่างของวัฒนธรรมไทย กับชาวนอร์เวย์ และความแตกต่างด้านศาสนาพุทธ กับศาสนาคริสต์ การสื่อสารต่างวัฒนธรรมครั้งนี้ ลักษณะการสื่อสารเป็นแบบเผชิญหน้าระหว่างผู้ส่งสาร เป็นแพทย์ผู้ให้การรักษา และผู้สูงวัยชาวนอร์เวย์ผู้รับบริการรักษา โดยได้นำ

หลักพุทธธรรม มาประยุกต์ใช้ในการรักษาผู้สูงอายุ จุดมุ่งหมายให้การรักษาเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น แต่เนื่องด้วยมีความแตกต่างในระดับวัฒนธรรมของภาษา ทางพระพุทธศาสนาระหว่าง ประเทศไทย และประเทศนอร์เวย์ จากประสบการณ์การดูแลผู้สูงอายุพบความแตกต่างข้ามวัฒนธรรมของการสื่อสาร การจะสื่อสารภาษาหลักพุทธธรรมในการบำบัดรักษาผู้สูงอายุให้เกิดประสิทธิผลนั้น จำเป็นต้องพัฒนาการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม เพื่อให้การสื่อสารบรรลุผลเป็นไปตามเป้าหมายทั้งด้านการรักษา และการสื่อสารโน้มน้าวให้ผู้สูงอายุเข้าใจ เข้าถึง หลักธรรมอันประเสริฐ เป็นหนทางที่ช่วยให้ได้พ้นจากความทุกข์ เพิ่มสุขได้ โดยให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ได้ลงมือปฏิบัติ ในการเสริมสร้างสุขภาพทั้งร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญา เพื่อให้ผู้สูงอายุในประเทศนอร์เวย์ได้มีโอกาสเลือกแนวทางที่เหมาะสมกับตนเอง สามารถนำไปปฏิบัติในการดูแลตนเองได้ ตามแนวทางพุทธจิตวิธีตรงตามสภาพความเป็นจริงเพราะการดูแลสุขภาพให้ดีขึ้นต้องทำด้วยตนเอง ผีกัดด้วยตนเอง จะทำให้เกิดคุณค่าในตนเอง เป็นการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน ส่งผลให้เกิดสุขภาพโดยรวมอย่างแท้จริง

โดยทำการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางการสื่อสารในปัจจุบันนี้ ซึ่งถือเป็นการสื่อสารข้ามพรมแดน คือ การรับข่าวสาร เป็นไป ด้วยความรวดเร็ว ทันใจ และทันสมัย ไม่ว่าจะเป็นระบบการสื่อสารแบบเผชิญหน้า ระบบการสื่อสารแบบเคลื่อนที่ ระบบการสื่อสารแบบไร้สาย ระบบดิจิทัล หรือระบบการสื่อสารผ่านดาวเทียม ที่เกิดขึ้นบนโลกใบนี้อย่างต่อเนื่องแผนภาพ การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม ในการดูแลระหว่างผู้ดูแล และผู้สูงอายุที่มีความต่างวัฒนธรรม ต่างภาษา แต่สื่อสารในเรื่องที่เป็นสากล หนึ่งเดียว เป็นสัจธรรมแห่งชีวิต คือ เรื่องทุกข์ และทางพ้นทุกข์ เมื่อรู้หนทางแห่งการลดทุกข์ การสื่อสารเพื่อช่วยเพื่อนมนุษย์ ด้วยการเรียนรู้หลักพุทธจิตวิทยา จะนำความสุขมาให้ผู้สูงอายุ ในการเข้าใจชีวิต เพื่อการใช้ชีวิตอย่างมีสติและเกิดความสุขด้วยปัญญา

อภิปรายผลการวิจัย

ประเด็นหนทางการลดทุกข์ สร้างสุขด้วยปัญญาของผู้สูงอายุ

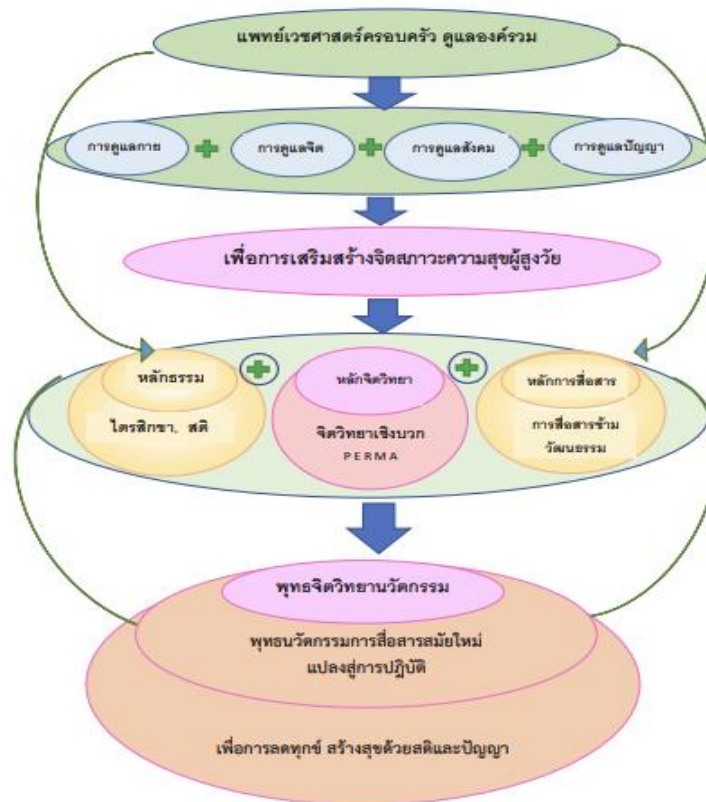
ความทุกข์เป็นสิ่งที่มาคู่กับความสุขอยู่เสมอ สุขความทุกข์ก็เกิดขึ้นที่เดียวกัน เป็นของคู่กันอย่างแยกได้ยาก เหมือนกับเหรียญสองหน้าที่ มีทั้งหัวและก้อย เมื่อได้ความสุขหรือแค่เพียงอยากรจะได้เท่านั้น ความทุกข์ก็ตามมาทันที ความทุกข์จากอารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ มักเพิ่มปริมาณขึ้นตามจำนวนปีของอายุที่เพิ่มขึ้น ทั้งที่เมื่ออายุมากขึ้น คนเราน่าจะมีความสุขและอยู่อย่างสบาย ๆ ไม่ดิ้นรน ไม่วุ่นวายกับสภาวะแวดล้อม หากความเป็นจริง คือ คนมักไม่ได้เตรียมพร้อมกับชีวิตสูงวัยไวล่วงหน้า ผู้สูงอายุยังต้องเผชิญกับปัญหาที่ยากไม่ผิดกับคนวัยอื่น กลายเป็นโรคคนแก่ คือ โรคที่เกิดจากอารมณ์ ความเจ็บป่วยในวัยนั้นนอกจากการเจ็บป่วยทางกาย เช่น ความจำ ไขข้อ ความดัน ฯลฯ ยังมีปัญหาทางอารมณ์ที่ส่งผลต่อภาวะจิตใจของผู้สูงอายุอย่างมาก ความเจ็บป่วยทางจิตใจส่วนหนึ่งมักมีสาเหตุมาจากความรู้สึกไม่มั่นคงและไม่ปลอดภัย การบรรเทาทุกข์ทั่วไปของผู้สูงอายุ ถ้าพิจารณาโดยทั่วไปถึงข้อจำกัดในการใช้ชีวิต จากการไปไหนมาไหนเองได้ยากลำบาก จากการไม่สามารถเลี้ยงดูตนเอง จากการเจ็บป่วย จากปัจจัยด้านครอบครัว จากการเป็นผู้มีรายได้ น้อยลง รวมทั้ง

ลักษณะสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ ความสามารถในการปรับตัว และความสามารถในการยังประโยชน์แก่ผู้อื่น ซึ่งนับวันสุขภาพกายของผู้สูงอายุจะเสื่อมโทรมลงทุกที ส่งผลกระทบโดยตรง หรือโดยทางอ้อมต่อสุขภาพจิตอย่างมาก นอกจากความต้องการด้านร่างกาย ความต้องการทางด้านจิตใจ และความต้องการทางด้านสังคม เศรษฐกิจของผู้สูงอายุ รวมทั้งสาเหตุและปัญหาต่าง ๆ ของ ผู้สูงอายุ ย่อมส่งผลให้ต้องได้รับการแก้ไข้ปัญหา เพื่อให้ความทุกข์ของผู้สูงอายุทุเลาเบาบางลงแนวทางการบรรเทาทุกข์ของผู้สูงอายุด้วยตนเอง เป็นวิธีการจัดการกับปัญหา ของผู้สูงอายุเอง ด้วยวิธีจัดการกับวิธีคิด วิธีการมองปัญหา ผู้สูงอายุควรยึดหลักการทางพุทธศาสนา คือ ยอมรับความเป็นจริงและดิ้นรนเพื่อให้หลุดออกจากความทุกข์ดังนั้นการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุให้บรรเทาหรือห่างไกลจากความทุกข์ได้นั้น ควรเริ่มจากแนวคิดดี ๆ ของตัวผู้สูงอายุก่อน มองโลกในเชิงบวก และดำเนินชีวิตในแต่ละวันด้วยความไม่ประมาท ทำชีวิตในทุกวันอย่างมีคุณค่าและมีความหมาย ไปตลอดด้วยการช่วยเหลือสนับสนุนในสิ่งที่ดีถูกต้อง ทำได้ทั้งใจและวัตถุ สำคัญที่สุด คือ ความคิดที่ ถูกต้อง ด้วยการคิดดีทำดี เพื่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และบ้านเมือง ให้มีความสุขห่างไกลจากความ ทุกข์ เป็นความสุขที่เกิดจากการทำดี ไม่ทำชั่ว ย่อมช่วยบรรเทาความทุกข์ทางหนึ่งได้

หลักธรรมการบรรเทาทุกข์ในพุทธปรัชญาเถรวาท มีคุณประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับผู้สูงอายุ ที่ยังหลงติดอยู่ในสังสารวัฏ เพื่อได้นำไปปฏิบัติให้ทุกข์บรรเทาเบาบางจากชีวิตได้ การบรรเทาทุกข์ในทางพระพุทธศาสนา เป็นการแก้ทุกข์ที่รากเหง้าของปัญหาซึ่งเป็นทุกข์ ที่ครอบคลุมชีวิตมนุษย์ทั้งหมด การบรรเทาทุกข์ที่ถูกต้องอันดับแรก คือ ต้องมีความเชื่อใน หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าและในคุณพระรัตนตรัย ทำใจให้สงบ แล้วใช้ปัญญา มองดูปัญหาด้วยใจเป็นกลาง ให้เห็นตามสภาวะของทุกข์ และพิจารณาแก้ไข้ปัญหาที่เป็นเหตุปัจจัย อันประกอบไปด้วยกิเลส กรรม วิบาก ที่เกิดขึ้นในวงจรวัฏฏะ 3 พระพุทธศาสนา การที่ทุกคนต้อง เผชิญกับทุกข์ ซึ่งเป็นทุกข์ที่เกิดในไตรลักษณ์ ทุกข์ในอริยสัจ 4 ทุกข์ในเวทนา และทุกข์ในปฏิจจสมุปบาทที่ได้ครอบคลุมทุกข์ทั้งปวงทั้งสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิต นอกจากนั้นยังเจอทุกข์ในพุทธปรัชญา ซึ่งได้จำแนกออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 2 ประเภท คือ ทุกข์กาย และทุกข์ใจ ทุกข์ทางกายเป็นทุกข์ ภายนอก เป็นทุกข์อันเกิดแต่กายสัมผัสที่ทำให้เกิดความไม่สุขสบายทางกาย ส่วนทุกข์ทางใจเป็นทุกข์ภายใน เป็นทุกข์อันเกิดขึ้นในจิตใจ มีผลให้จิตใจเกิดความห่อเหี่ยวหดหู่ ทุกข์บางอย่างมีสาเหตุเกิดจากปัจจัยภายนอก แต่ถ้า จิตนำมายึดไว้เป็นของตน เกิดความคิดปรุงแต่ง ทำให้เกิดเป็นทุกข์ภายในเพิ่มขึ้นได้ ทุกข์ของสังขารไม่สามารถแก้ไขได้ ให้อำนาจในอารมณ์ตามสภาวะธรรม เพียงจะบรรเทาทุกข์ให้ลดลงเพียงที่กาย ให้ไม่สุขหรือไม่ทุกข์ และไม่ควรรขยายให้ลุกลามไปเป็นทุกข์ทางใจได้หมั่นพิจารณาภายในให้เห็นโทษของร่างกายเป็นสิ่งที่ไม่น่าใคร่และหวงแหนอีกต่อไป จะช่วยทำให้คลายความหลงในรูปของตน ทั้งยังให้พิจารณาร่างกายตาม ความเป็นจริงว่าเป็นที่รวมแห่งทุกข์ตามหลักไตรลักษณ์ คือ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และไม่มีตัวตนที่แท้จริง การพิจารณาสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ คือ อุปาทาน หรือเหตุที่ทำให้เกิดอุปาทาน คือ ตัณหา การดับ ตัณหาและการดับอุปาทาน เป็นการดับทุกข์ไม่ให้เข้าไปยึดมั่นถือมั่นในอุปาทานชั้น ๓ ผีการปล่อยวางทำจิตให้ว่าง ทำการสิ่งใดต้องไม่คาดหวังสิ่งตอบแทน ความทุกข์ทางใจเป็นทุกข์ที่เกิดจากความยึดมั่น ถือมั่นในอารมณ์ เกิดจากจิตใจหย่อนสมรรถภาพ ไม่อาจทนต่อเหตุภายนอกที่มากระทบได้ การบรรเทาทุกข์ทางใจด้วยหลักธรรมที่เป็นกฎธรรมชาติคือ ทำจิตให้เป็นปกติและความสุขที่

แท้จริง คือ ความสงบเย็น มีความพอใจในทุกสิ่ง เพื่อทำให้จิตมีความเป็นปกติ ให้มีความสุขและมีศีลธรรม มิให้จิต ตกเป็นทาสของกิเลส เมื่อกิเลสลดลง ความทุกข์โดยรวมก็จะลดลง ผิดเจริญภาวนาตามหลักพัฒนามนุษย์ด้วยหลักธรรมมรรคมีองค์ 8 สรุปรวมลงที่ไตรสิกขา มีศีลสิกขา สมาธิสิกขา และปัญญาสิกขา มีความเกื้อกูลและสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เป็นจุดเริ่มต้นของผู้ปฏิบัติศีลย่อมเกิดกุศลกรรม กุศลกรรม นี้ก่อให้เกิดความสงบของจิต ที่เรียกว่าสมาธิ เมื่อจิตสงบย่อมเกิดความรู้แจ้งในสัจธรรม คือ รู้ตาม ความเป็นจริงที่เรียกว่าปัญญา การปฏิบัติตามไตรสิกขา จึงเป็นหัวใจสำคัญ เพราะเมื่อปฏิบัติในศีลก็ดับทุกข์อัน เกิดจากภยเวรต่าง ๆ ได้ทันที เมื่อปฏิบัติในสมาธิก็ดับทุกข์อันเกิดจากนิวรณ์ อันเป็นกิเลสได้ทันที เมื่อปฏิบัติในปัญญาก็ดับทุกข์อันเกิดจากความยึดมั่นถือมั่น เพราะปล่อยวางด้วย อำนาจของปัญญาที่เรารู้ตามความเป็นจริงอันเป็นการดับทุกข์อย่างละเอียด เมื่อไม่ยึดมั่นถือมั่นในขั้น 5 จึงไม่ทุกข์อีกต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับ พระมหาโกรรณ ชินทตฺติโย (ปทุมพันธ์) และคณะ (2561). ศึกษาการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ ขององค์กรชุมชนอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุขององค์กรชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดย ใช้หลักพุทธธรรมไตรสิกขา ได้ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุ ปฏิบัติธรรมอยู่เป็นประจำฝึกดำรงตนอยู่ใน ความ ไม่ประมาท รู้เท่าทัน มีสติ มีความรู้ความเข้าใจในตัวเอง มีเหตุผลมากขึ้น ส่วนกิจกรรมที่ บูรณาการหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุขององค์กรชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ใช้หลักไตรสิกขา พัฒนาพฤติกรรมทางกายและวาจา ในด้านจิตใจ พัฒนา ปัญญาช่วยให้ชีวิตประสบความสำเร็จ มีการสร้างสวนสุขภาพ ลานกิจกรรม นำภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้ความรู้ในเรื่องต่างๆ การจัดกิจกรรมด้านศาสนา ในโอกาสพิเศษต่าง ๆ และเสนอการ บูรณาการหลักพุทธธรรมกับการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุหลักพุทธธรรม ซึ่งประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา มาประยุกต์ใช้การดำเนินชีวิตแบบพอเพียง ให้ผู้สูงอายุพึ่งตนเองจนเป็นที่พึ่ง ของคนอื่น

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

การสังเคราะห์ประเด็น แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเชิงบวกในการเสริมสร้างความสุขของผู้สูงวัยในชุมชนประเทศนอร์เวย์ จากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร พบว่า เริ่มต้นจากกระบวนการดูแลผู้สูงวัยของแพทยเวชศาสตร์ครอบครัว มุ่งหมายในการดูแลครอบคลุม แบบองค์รวม การดูแลกาย การดูแลจิต การดูแลทางสังคม การดูแลทางปัญญา (จิตวิญญาณ) แนวคิด ทฤษฎี ที่เหมาะสมในการเสริมสร้างความสุขของผู้สูงวัยในชุมชนประเทศนอร์เวย์ ประกอบด้วย 4 แนวคิดสำคัญทางตะวันออก ประกอบด้วย หลักพุทธธรรมไตรสิกขา ประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นการฝึกพัฒนามนุษย์ทั้งร่างกายจิตใจ ที่มีความสัมพันธ์กัน และการฝึกสมาธิ ช่วยรักษาโรค และลดความรุนแรงของโรคเรื้อรังได้ แนวคิดสติ การฝึกสติ การดำเนินชีวิต ด้วยสติ ช่วยให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพอยู่กับปัจจุบันขณะอย่างมีความสุขจะก่อให้เกิดความสุขทุกมิติ ทั้งทางโลก และทางธรรมเมื่อมีสติ รู้ทันผัสสะ ไม่เพลินในเวทนา ตัณหาไม่เกิด ทุกข์จึงดับ การมีความสุขด้วยสติ คือสุขที่ยั่งยืน แนวคิดทางตะวันตก ประกอบด้วย แนวคิดทฤษฎีจิตวิทยาเชิงบวก และแนวคิดการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม เมื่อนำแนวคิดดังกล่าวมาบูรณาการ เกิดเป็น พุทธจิตวิทยานวัตกรรม ที่เหมาะสม สมสมัย ครอบคลุมมิติการดูแลแบบองค์รวม ในการประยุกต์ใช้กับผู้สูงวัยในประเทศนอร์เวย์ ด้วยการเผยแพร่ พุทธจิตวิทยานวัตกรรม ไปสู่ช่องทางการสื่อสารยุคใหม่ที่ไร้พรมแดน ด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย เน้นการนำไปใช้ปฏิบัติตามได้ง่าย เป้าหมายเพื่อการลดทุกข์ และสร้างสุขด้วยปัญญา ของผู้สูงวัยชาวนอร์เวย์

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

- 1) หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนสามารถนำพุทธจิตวิทยาสร้างสุขลดทุกข์ด้วยสติและปัญญาของผู้สูงอายุในประเทศนอร์เวย์ ไปจัดกิจกรรมในการดูแลผู้สูงอายุให้เกิดความสุขได้อย่างเป็นรูปธรรม
- 2) ควรมีการพัฒนาเพื่อกระตุ้นมาตรการและแนวทางในการเสริมสร้าง ความสุขให้กับผู้สูงอายุให้มากขึ้น โดยอาจเริ่มจากหน่วยงานต้นแบบ จัดโครงการเพื่อให้ความรู้ในการวิเคราะห์สภาวะสุขภาพ การจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้สูงอายุ โดยการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาจิตตาม หลักธรรมในพระพุทธศาสนา การจัดอบรมหลักในการบริหารการเงินของผู้สูงอายุ อบรมเชิง ปฏิบัติการในการเข้าใช้สังคมออนไลน์ต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการศึกษาพุทธจิตวิทยาสร้างสุขลดทุกข์ด้วยสติและปัญญาของผู้สูงอายุ โดยเลือกศึกษาตัวแปรอื่น ๆ ทั้งตัวแปร ทางพุทธจิตวิทยา และตัวแปรทางจิตวิทยาร่วมสมัย และศึกษาต่อยอดด้วยรูปแบบวิธีวิจัยการทดลอง
- 2) ควรศึกษาพุทธจิตวิทยาสร้างสุขลดทุกข์ด้วยสติและปัญญาของผู้สูงอายุในประเทศนอร์เวย์ด้วยวิธีวิจัยและพัฒนา เพื่อต่อยอดการวิจัยครั้งนี้
- 3) ควรศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ เพื่อทราบอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมของ ปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อความสุขอย่างมีสติของผู้สูงอายุต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. (2546). เศรษฐศาสตร์การเมือง (เพื่อชุมชน). กรุงเทพฯ : คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระมหาไกรวรรณ ชินทตฺติโย (ปุ่นพันธ์) และคณะ. (2561). การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุขององค์กรชุมชนอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, 14(2),83–96.
- ธารธรรม ฉันทอุไร. (2562). *ส่องการสร้างสุขผู้สูงอายุโลก กับการพัฒนาความสุขของผู้สูงอายุไทย*. สืบค้นเมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2565, จาก <https://voicelabour.org/ส่องการสร้างความสุขผู้/>
- Foundation of Thai Gerontology and Development Institute. (2009). *Sathanakan phu sung-ayu thai pho so 2551*. Retrieved February 1, 2022, from <http://thaitgri.org/?p=36158>
- Seligman, M. (2011). *Flourish A Visionary New Understanding of Happiness and Well-being*. New York: Atria Books.

วัฒนธรรมความเชื่อเรื่องผีในจังหวัดบุรีรัมย์

The Belive in Phee Culture in Buriram Province

ธันนชัย พัฒนะสิงห์

Thananchai Pattanasing

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Buriram Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author E-mail: ekmcukk@gmail.com

Retrieved: July 24, 2023; Revised: August 28, 2023; Accepted: October 16, 2023

บทคัดย่อ

ผีเป็นสิ่งที่มนุษย์เชื่อว่าเป็นสภาพลึกลับ มองไม่เห็นตัว แต่อาจจะปรากฏเหมือนมีตัวตนได้ อาจให้คุณหรือโทษได้ มีทั้งดีและร้ายซึ่งพระพุทธรศาสนาไม่ได้ปฏิเสธเรื่องผีเพราะมีปรากฏในพระไตรปิฎก โดยผีมีกำเนิดคือ มนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม มนุษย์มีความผูกพันกันและได้แสดงพฤติกรรมร่วมกันเกิดเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องผี เพราะความเชื่อว่าเป็นวิญญาณของบรรพบุรุษ หรือเป็นสิ่งที่มนุษย์เชื่อว่าเป็นสภาพลึกลับ มองไม่เห็นตัว แต่อาจจะปรากฏเหมือนมีตัวตนได้ อาจให้คุณหรือโทษได้ มีทั้งดีและร้ายโดยปรากฏเป็นวัฒนธรรมคือพิธีกรรมแซนโฌนตา คือประเพณีสารทเดือนสิบมีจุดมุ่งหมายเพื่อแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ ในการประกอบพิธีกรรมสารท (แซนโฌนตา) สถานที่ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมในระดับครอบครัว จะใช้บ้านของตนเองในระดับเครือญาติจะใช้บ้านผู้อาวุโสสูงสุดของตระกูลและในระดับชุมชนจะใช้ศาลาการเปรียญของวัดเป็นที่ประกอบพิธีส่วนวันและเวลาในการประกอบพิธีกรรมจะตรงกับวันแรม 14-15 ค่ำ เดือน 10 ของทุกปี พิธีเลี้ยงหม้อจ่อมมอดมอญหมายถึงผีบรรพบุรุษประจำตระกูล ซึ่งหากจะแปลรวมความตรง ๆ ก็คือ การมากระทำพิธี “ขึ้นผี” หรือหากพูดในอีกความหมายหนึ่งก็คือ การมาส่ง “เครื่องบรรณาการ” ให้แก่ดวงวิญญาณของบรรพบุรุษประจำตระกูลโดยผู้ที่มาส่งเครื่องบรรณาการที่ว่านี้ก็คือ ลูกหลานในสายตระกูลที่ได้แต่งงานออกเหย้าออกเรือนกำลังจะสร้างครอบครัวใหม่ ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะบอกกล่าวให้ดวงวิญญาณของท่านเหล่านั้นรับรู้ พร้อมกันนั้นก็ขอพรให้ท่านช่วยปกป้องคุ้มครองครอบครัวให้อยู่เย็นเป็นสุข พิธีกรรมบุญโຈລมะมัวดจัดขึ้นเพื่อการรักษา การเจ็บไข้ได้ป่วย และเนื่องจากในพิธีกรรมนี้ มีการใช้ศาสตร์ดนตรี กันตริ้ม วงปี่พาทย์บรรเลงเพลงประกอบ เพื่ออัญเชิญจิตวิญญาณ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้มาประทับที่ร่างทรงของแม่มด ปัจจุบันจึงนิยมเรียกความหมายพิธีการบุญโຈລมะมัวดนี้ว่า “การรักษาด้วยเสียงดนตรี” หรือดนตรีบำบัด

คำสำคัญ: วัฒนธรรมความเชื่อเรื่องผี, จังหวัดบุรีรัมย์

Abstract

Ghosts are human beings believe to be a mysterious state that can not see itself but it may appear to be selfish to you or to blame good and bad things. Buddhism does not reject the ghost because it appears in the Tripitaka. The Ghost is born by human bondage and joint behavior are rituals related to ghost belief. Rituals related to spiritualism. It is believed that the spirits of their ancestors. Or what man is believed to be mysterious. Invisible It may appear like a tangible may be beneficial or harmful. There are both good and bad by turns a culture. Saen Don Tar (The tenth Month Saht Festival) of Buriram province came from the belief in making merit to the dead. Places of worship in the family to their home in the family will take home the most senior of the family and the community hall of the temple on the full moon day of tenth month every year. Lerng Khamod Mea Mod Morn is ritual for send tribute to ancestral ghost, to tell them to recognize them and bless to help protect the family peacefully. Pan Jo Ma Muad is the ritual for treatment the Sickness by music and sin a song Kuntrum to summon holy things to the body of a witch. Now call meaning of Pan Jo Ma Muad is a music therapy.

Keywords: The Belive in Phee Culture, Buriram Province

บทนำ

จังหวัดบุรีรัมย์มีคติความเชื่อในการดำเนินชีวิตที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษกล่าวคือมีความเชื่อในอำนาจลี้ลับที่เหนือธรรมชาติ เพราะต้องการความปลอดภัยทั้งร่างกายและจิตใจ ความเชื่อต่าง ๆ นั้นมักจะได้รับคำบอกเล่าสืบทอดกันมาจากคนรุ่นก่อนว่ามีอำนาจลี้ลับหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้มีความเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทพเจ้า เทวดา ภูตผี ปีศาจและผีบรรพบุรุษ มีอำนาจสามารถให้ดี ให้ร้าย ให้ทุกข์ หรือให้สุข แก่มนุษย์ได้ ความเชื่อเหล่านี้ทำให้เกิดลัทธิต่าง ๆ ขึ้น (พระยาอนุมานราชธน, 2508) ลัทธิการนับถือผีที่ปรากฏในจังหวัดบุรีรัมย์นั้นมีมาตั้งแต่โบราณ กล่าวได้ว่าเป็นคตินิยมของชาวจังหวัดบุรีรัมย์เลยทีเดียว ประเด็นความเชื่อเรื่องผีนี้เป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่เชื่อกันว่าจะรับเอามาจากวัฒนธรรมอินเดีย ซึ่งความเชื่อเรื่องผีนั้นมีการจัดประเภทผีทั่วไปไว้มากมายเช่น ผีบรรพบุรุษ รุกเทวดา ผีปอบ ผีนา เจ้าที่ และผีอื่น ๆ เชื่อว่ามีผีให้คุณให้โทษ และยังเป็นการแสดงเคารพ กตัญญูต่อผีบรรพบุรุษ ทำให้คนไม่กล้าทำผิดเป็นการควบคุมความประพฤติบุคคลโดยทางอ้อม เพราะหากจะกล่าวถึงความเชื่อเรื่องผี หรือหลักฐานความเชื่อเรื่องผีและการปฏิบัติต่อผีในประเทศไทยในฐานะที่สังคมไทยเป็นสังคมของพระพุทธศาสนานั้น มีวิถีทางในการปฏิบัติต่อผีอย่างไรหรือผีมีฐานะและอิทธิพลอย่างไรต่อสังคมบ้านเราจะพบว่า สังคมไทยกับผีเป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิดทั้งในแง่ของการยอมรับและในแง่ของการปฏิเสธกล่าวคือ ในยุคแรกสังคมไทยยังคงมีการนับถือผี เพราะถือว่าผีเป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวมากที่สุด โดยเฉพาะผีบรรพบุรุษ ดังจะปรากฏในหลักฐานทางโบราณคดีในประเทศไทยพบว่า มีหลักฐานการประกอบพิธีกรรมของคนโบราณที่เกี่ยวข้องกับผีอยู่หลายแห่งต่อมา เมื่อสังคมรับเอา

ศาสนาพราหมณ์เข้ามาเป็นศาสนา หลักความเชื่อเรื่องผีกับศาสนาพราหมณ์ยิ่งมีความใกล้เคียงกันมาก ประกอบกับคนแต่ละท้องถิ่นมีความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์และวิญญาณ คือ มีความเชื่อว่า มีวิญญาณมีอำนาจปกป้องให้คุณหรือให้โทษกับตนเองและสังคม จึงมีการบูชาหรือประกอบพิธีกรรมเพื่อติดต่อกับผี จนในที่สุดกลายมาเป็นประเพณีสืบทอดกันมา

ตามความเชื่อเรื่องของจังหวัดบุรีรัมย์ ได้มีการจัดประเภทผีทั่วไป คือ ภูต-เจตภูต ผี ผีกระสือ ผีกระหัง ผีกองกอย ผีกะ ผีกำเนิด ผีกุมารทอง ผีโคมด ผีจะกละ ผีชมบ ผีเชื้อ ผีตาโชน ผีตาแฮก ผีน้ำ ผีนางธรณีผีปอบ ผีปู่ตาและผีหลักเมือง ผีเป่า ผีพราย ผีโพง ผีฟ้า-ผีแถนและเทพารักษ์ ผีแม่หม้าย ผีเรือน ผีอำปิตาจ-เปรต (ส. พลายน้อย, 2552) ผีบรรพบุรุษและผีวีรบุรุษ ผีห้า รุกเทวดาและนางไม้ ผีนางตะเคียน ศาลเพียงตาและพระภูมิ เจ้าที่ พระภูมิเมือง วิญญาณ ผีประจำหมู่บ้านและผีประจำเมืองผีมหาลักษ์ ผีโป่งค่าง สาง ผีหลังกลวง แม่มดคนทรง และผีถ้วยแก้ว (เสฐียรโกเศศ, 2549) และยังมีผีให้คุณให้โทษแก่นุชย์ตามความเชื่อประชาชนภาคอีสาน ชาวบ้านมีความผูกพันและประกอบพิธีเกี่ยวกับความเชื่อผีสางเทวดา โดยเฉพาะประเพณี ฮีตสิบสอง ซึ่งเป็นประเพณีดั้งเดิมที่ชาวบ้านถือปฏิบัติเกี่ยวกับผีหลายครั้งในรอบปี คือ “เดือนอ้าย” ทำบุญเข้ากรรม นิมนต์พระสงฆ์เข้าปริวาสกรรมชาวบ้านเลี้ยง ผีแถน และผีต่างๆ “เดือนเจ็ด” ทำบุญซำฮะ (โชติ ศรีสวรรณ, 2551) เป็นการทำบุญเกี่ยวเนื่องกับการเลี้ยงผีเทวดารักษ์หลักบ้านหลักเมือง “เดือนเก้า” บุญข้าวประดับดิน เพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่ญาติที่ล่วงลับไป “เดือนสิบ” บุญข้าวสาก เป็นการทำบุญอุทิศแก่เปรต ที่เวียนว่ายในโลกมนุษย์ด้วยในสังคมของไทยมีความเชื่อเรื่องผีมากมาย

แนวคิดเรื่องผีในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

พระพุทธเจ้าตรัสถึงเรื่อง ผี วิญญาณ ยักษ์และภูตผีปีศาจ ผีเสื้อน้ำ รากษส สมัยนั้นมีภิกษุรูปหนึ่งถูกผีเข้า ภิกษุอีกรูปหนึ่งมีความประสงค์จะฆ่า จึงทุบตีท่านภิกษุนั้นไม่ถึงแก่กรรมภาพท่านเกิดความกังวลใจว่าเราต้องอาบัติปาราชิกหรือหนอ จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูล พระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระองค์ตรัสว่า “ภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก” (วิ.มหา. (ไทย) 1/188/172) และพระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้ยกปาติโมกข์ขึ้นแสดงโดยย่อเมื่อมีอันตราย” เรื่องอันตราย 10 ประการ หนึ่งในนั้น คือ ข้อ 6. ผีเข้าสิงภิกษุ (วิ.ม. (ไทย) 4/150/230.) ดังนั้น แสดงให้เห็นว่าพระพุทธเจ้ามีท่าทีมิได้มีปฏิเสธรเรื่องผี แต่ทรงห้ามเรียนวิชาติรัจฉานการว่าด้วยเรื่องลึกลับที่ 9 และ 10 การเรียนติรัจฉานวิชาและการสอนติรัจฉานวิชาของ เรื่อง พวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์เรียน (ติรัจฉานวิชาคือวิชาที่ไม่มีประโยชน์ ไม่เกี่ยวข้องกัพระพุทธศาสนาเป็นวิชาที่เบียดเบียนผู้อื่น เช่น (1) วิชาฝึกช้าง, ชีช้าง (2) วิชาฝึกม้า, ชีม้า (3) วิชาการขับรถ (4) วิชายิงธนู (5) วิชาฟันดาบ (6) ร่ายมนตร์ทำร้ายผู้อื่นด้วยพิธีอาถรรพ์ (7) ร่ายมนตร์เสกตะปูฝังดินฆ่าคนหรือเสกเข้าท้อง (8) ร่ายมนตร์ทำผู้อื่นให้อยู่ในอำนาจหรือให้เป็นบ้า (9) ร่ายมนตร์ทำผู้อื่นให้เนื้อเลือดเหือดแห้ง (10) ปลอ่ยสัตว์มีพิษ) ชาวบ้านตำหนิประณาม โพนทะนาว่า “โณภิกษุณีจึงเรียนติรัจฉานวิชาเหมือนหญิงคฤหัสถ์ผู้บริโภคคามเล่า” ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินคนเหล่านั้นตำหนิประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุณีผู้มั่งคั่งน้อย พวกกันตำหนิ ประณามโพนทะนาว่า “โณพวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์จึงเรียนติรัจฉานวิชาเล่า” ครั้นแล้ว ภิกษุณีเหล่านั้นได้นำเรื่องนี้ไปบอกภิกษุทั้งหลายให้ทราบ พวกภิกษุได้นำ

เรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลายทราบว่า พวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์เรียนและการที่พวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์สอนตริจฉานวิชา ชาวบ้านตำหนิ ประณามโพนทะนาว่า “โฉนพวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์จึงสอนตริจฉานวิชาเหมือนหญิงคฤหัสถ์ผู้บริโศกคามเล่า” “พวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์สอนตริจฉานวิชาจริงหรือ” ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า “จริงพระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตำหนิว่า ภิกษุทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เสื่อมใสให้เสื่อมใส หรือทำคนที่เสื่อมใสอยู่แล้วให้เสื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย พระบัญญัติก็ภิกษุณีใด เรียน สอนตริจฉานวิชาต้องอาบัติปาจิตตีย์ (วิ.ภิกขุณี (ไทย) 3/1013 – 1020/263)

บริบทและความหมายของผี

บริบทของผีหมายถึง สิ่งที่อยู่แวดล้อม หรือกำกับอยู่โดยรอบและเป็นตัวช่วยให้รู้ความหมาย หรือเข้าใจเรื่องราวที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542) ที่มีความเชื่อเรื่องผีสืบต่อ ๆ กันมาจากรุ่นสู่รุ่นจนถึงปัจจุบันนี้

ความหมายของผี เป็นสิ่งที่มนุษย์เชื่อว่าเป็นสภาพลึกลับ มองไม่เห็นตัว แต่อาจจะปรากฏเหมือนมีตัวตนได้อาจให้คุณหรือโทษได้ มีทั้งดีและร้าย เช่น วิญญาณ เรียกคนที่ตายไปแล้วความหมาย สิ่งที่เชื่อกันว่ามีอยู่ในกายเมื่อมีชีวิต เมื่อตายจะออกจากกายล่องลอยไปหาที่เกิดใหม่ความรู้ เช่น จักขุวิญญาณ คือ ความรับรู้ทางตา โสตรวิญญาณ คือ ความรับรู้ทางหู เป็นชั้นที่ 1 ในชั้นที่ 5 คือรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542)

กำเนิดของผี

ผีเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจเหนือธรรมชาติ ที่อยู่เหนืออำนาจการควบคุมของมนุษย์ เมื่อมนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม มนุษย์มีความผูกพันกันและได้แสดงพฤติกรรมร่วมกันเกิดเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผี เป็นลัทธิความเชื่อของพวก หรือมีความเชื่อว่าเป็นวิญญาณของบรรพบุรุษ หรือเป็นสิ่งที่มนุษย์เชื่อว่าเป็นสภาพลึกลับ มองไม่เห็นตัว แต่อาจจะปรากฏเหมือนมีตัวตนได้อาจให้คุณหรือโทษได้ มีทั้งดีและร้าย (กชกร โพธิ์กล้า, 2555) ในพระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปัณณาสก์ [2.สีหนาทวรรค] คติ 5 ประการคือ (1) นรก (2) กำเนิดตริจฉาน (3) เปตวิสัย (4) มนุษย์ (5) เทวดา พระพุทธเจ้าตรัสแก่พระสารีบุตร ไว้เรารู้ชัดนรก ทางที่นำสัตว์ให้ถึงนรก ข้อปฏิบัติที่นำสัตว์ให้ถึงนรก และรู้ชัดข้อปฏิบัติที่สัตว์ปฏิบัติแล้ว เป็นเหตุให้หลังจากตายแล้วย่อมไปเกิดในอบายทุกตติวิบาตนรกกำเนิดโอปปาติกะ คือ เทวดา สัตว์นรก มนุษย์บางจำพวก และเปรตบางจำพวก (ม.ม. (ไทย) 12/153/152.) สถานที่อยู่ของผี คือ ที่ตั้ง แหล่ง เช่น ป่าใหญ่ ภูเขา ป่าช้าผีดิบ ศาล ต้นไม้ใหญ่ แม่น้ำ ทะเล สิ่งในร่างมนุษย์ ประเภทของผี ที่ปรากฏคัมภีร์พระไตรปิฎกของเถรวาทคือ เจตภูต ภูต อมนุษย์ (ผี) ยักษ์ รากษส วิญญาณ สัมภเวสี โอปปาติกะ ผีเสื้อน้ำ เปรต อสุรกาย ปีศาจ สัตว์นรก

ความเชื่อเรื่องผีของมนุษย์

ผี คือ วิญญาณของมนุษย์ผู้ที่ตายหรือล่วงลับไปแล้วจิตของมนุษย์จะได้ไปเกิดใหม่ตามกรรมหรือการกระทำที่มนุษย์ได้กระทำเมื่อยังมีชีวิตอยู่ให้เกิดภพภูมิต่าง ๆ เช่น พรหม เทวดา มนุษย์ สัตว์นรก เปต สัมภเวสี หรือ อสุรกาย และโอปปาติกะ ตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก เปตประเภทต่าง ๆ เช่น พระมหาโมคคัลลานเถระลงจากภูเขาคิชฌกูฏได้เห็นเปรตตนหนึ่งจึงซักถามด้วยคาถาว่า สักกสิญญเปตวัตถุ เปตถุกคั่นต่อยศิระชะเจ้าเป็นบ้าไปแล้วหรือ จึงวิ่งไปมาเหมือนเนื้อที่วิ่งพล่าน เปตได้เล่าว่า ได้ไปเกิดเป็นเปรตในยมโลก ถูกค้อนเหล็กจำนวนหกหมื่นลูกตกมาตีกระหม่อมศีรษะ เพราะผลกรรมที่ได้กระทำต่อพระปัจเจกพุทธเจ้านามว่า สุเนตร ขณะนั่งเข้าฌานอยู่ที่โคนต้นไม้ ตนได้ติดก่อนกรวดใส่ศีรษะพระปัจเจกพุทธเจ้า ผลกรรมนั้น จึงต้องได้รับทุกข์เช่นนี้ (ขุ.เปต. (ไทย) 26/806-804/300-301) และที่ปรากฏกายให้พระภิกษุเห็นรูปร่างต่างๆ นั้น เป็นไปตามกรรมที่ตนได้กระทำมาในอดีต เพื่อมาขอรับส่วนบุญส่วนกุศลจากผู้ที่ยังคิดว่าจะได้รับส่วนอุทิศให้ ส่วนผู้คนในยุคนี้ ได้รับรู้ความเป็นไปของสัตว์เหล่านั้นก็ได้ทำบุญอุทิศให้เป็นที่ประจักษ์ ทำให้บุคคลอื่นได้รับรู้อนุโมทนาและเกิดเกรงกลัวต่อบาปกรรม ตั้งตนไว้ถึงพระรัตนตรัย ประกอบด้วย ทาน ศีล ภาวนา สืบไป รวมทั้งกรณีพระเจ้าพิมพิสารอุทิศแก่ญาติ (เปรต) (ขุ.ขุ. (ไทย) 25/1-5/15)

1) การทำพิธีขับไล่อมมนุษย์ (ผี) ในสมัยพุทธกาลพุทธกาล เมื่อพระพุทธเจ้ายังมีพระชนชีพสิ่งที่ปรากฏชัดเจนใน พระธัมมปัทมสูตร (แปล) ภาค 7 ดังที่กล่าวมาในบทที่ 1 ในด้านพิธีกรรมต่างๆโดยให้พระอานนท์เรียนพระปริตรแล้วทำน้ำมนต์ ปะพรมกำแพงเมืองสามวันสามคืน เพื่อขับไล่อมมนุษย์ (ผี) ในเมืองไพศาลีในครั้งนั้น ก็เกิดสวัสดิ์แก่ชาวเมือง

2) การทำพิธีกรรมอุทิศแก่ญาติ (เปรต) ในสมัยพุทธกาล บุพกรรมเปรตญาติของพระเจ้าพิมพิสาร ในขุททกนิาย ขุททกปาฐะ ติโรกฐทสูตร (ขุ.ขุ. (ไทย) 7/177.) ว่าด้วยเรื่องเปรตที่อยู่ภายนอกฝาเรือน (ขุ.ขุ. (ไทย) 7/177.) พระผู้มีพระภาคตรัสว่า พระศาสดานี้เพื่ออนุโมทนาแก่พระเจ้าพิมพิสาร พวกเปรตพากันมาสู่ (เรือนของตน) (ขุ.ขุ. (ไทย) 7/177) บ้างยืนอยู่ที่ฝาเรือนด้านนอก บ้างยืนอยู่ที่ทางสี่แพร่ง สามแพร่งบ้างยืนฟังอยู่ที่บานประตูเมื่อมีข้าวและน้ำดื่มมากมาย ผู้ถวายอาหารและน้ำดื่ม อุทิศให้ญาติทั้งหลาย (ที่เกิดเป็นเปรต) อนุโมทนาแล้วก็ได้รับความสุขและสมบัติ เปรตอวยพรให้ญาติจึงมีอายุยืน เพราะการบูชาญาติ ผู้ให้ทานแก่เปรตญาติแล้ว และทานก็ไม่ไร้ผลและในอรรถกถา ขุททกนิาย เปตวัตถุ ปฐมวรรค ติโรกฐทเปตวัตถุ อรรถกถาติโรกฐทเปตวัตถุ พระศาสดาเมื่อทรงประทับอยู่ในกรุงราชคฤห์ ทรงปรารภพวกเปรตเป็นอันมากสมัยนั้น เปรตไปเฝ้าพระกัสสปสัมมาสัมพุทธเจ้า ทูลถามว่า พวกข้าพระองค์จะได้สมบัติเมื่อไหร่ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า บัดนี้ ทานยังไม่ได้ แต่ในอนาคตจักมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงพระนามว่าโคตม ในกาลแห่งพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น จักมีพระราชาทรงพระนามว่าพิมพิสารใน 92 กัป นับแต่ภัททกัปนี้ พระองค์ได้ถวายทานแด่พระพุทธเจ้าแล้วจักอุทิศแก่พวกท่านเมื่อพระเจ้าพิมพิสาร ทรงนิมนต์ถวายภัตตาหารแด่พระพุทธเจ้าโคตมเป็นประธาน แต่ไม่ได้อุทิศทานแก่เปรตดังใจหวังไว้ ในเวลากลางคืนจึงพากันส่งเสียงร้องอันน่าสะพรึงกลัวอย่างยิ่งใกล้พระราชนิเวศน์ พระเจ้าพิมพิสารเกิดความสะพรึงกลัว น้าหวาดเสียว จึงได้กราบทูลแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าว่า จักมีเหตุอะไรเกิดขึ้น พระพุทธองค์ตรัสว่า ญาติเก่าที่เกิดเป็นพวกเปรตรอรับการอุทิศส่วนกุศลจากพระองค์

ถวายทานแด่พระพุทธเจ้าแล้ว แต่พระองค์ถวายทานแล้ว มิได้อุทิศให้ก็สิ้นหวังจึงพากันส่งเสียงร้อง พระราชาได้ถวายข้าวยาคุ ถวายผ้า ที่นอนและที่นั่งคู เมื่อทรงหลังน้ำทักษิณทกอุทิศทานให้จึงสำเร็จแก่พวกญาติเกิดปรากฏมีสระโบกขรณี ของเคี้ยวและอาหารเป็นทิพย์ ได้บังเกิดแก่พวกเปรต ความหิวกระหายหมดไป มีผิวพรรณสีดังทองคำ มีความสุขทั้งกายและใจ ได้เครื่องประดับมีนิตต่าง ๆ เช่น ผ้า ปราสาท เครื่องลาดและที่นอน (ขุ.ขุ.อ. (ไทย) 39/278-301)

จากการศึกษาค้นคว้า ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ทาที่พระพุทธศาสนาที่มีต่อความเชื่อเรื่องผีก็มีได้ปฏิเสธแต่อย่างไร ชาวเมืองไพศาลีถูกภัย 3 ประการ คือ ทุพภิกขภัย อมฤตสภัยและโรคภัยเบียดเบียน พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตรัสว่าญาติทั้งหลาย ประชาชนชาวมุขย์นี้ได้อุปัทวะทั้ง 3 ชัดขวางแล้ว ขอท่านทั้งหลายจงเข้าไปตั้งเมตตา ความเป็นมิตร ความมีอัธยาศัยเอื้อประโยชน์แก่ประชาชนคนมุขย์นั้นเกิด พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า รัตนะ ที่เสมอด้วยตถาคตไม่มีเลย ความสวัสดิก็เกิดแก่ราชสกุล ภัยก็ระงับไปพวกอมฤตสภัยในแสนโกฏิจักรวาล ก็พากันยอมรับพุทธอาญา (อำนาจป้องกัน) (ขุ.ขุ.อ. (ไทย) 47/2/2/7, 21, 39, 40) หรือพระภิกษุไปจำพรรษาในป่าเกิดเหตดาที่แก้งหลอกให้เกิดหวาดกลัว พระพุทธองค์ก็ทรงแนะนำวิธีการโดยให้เรียนเมตตสูตร (ขุ.ขุ. (ไทย) 25/1-2/20.) ว่าด้วยการแผ่เมตตา พระผู้มีพระภาคตรัสพระคาถานี้แก่ภิกษุทั้งหลายผู้อยู่ป่า ด้วยอาณิสสของเมตตามี 11 ประการ ย่อมเป็นรักของอมฤตสภัยและเหตดา ใน ข้อ 5. เป็นที่รักของอมฤตสภัย (ผี) และข้อ 6. เหตดาทั้งหลายรวมทั้งมีการกล่าวถึงเรื่องวิมานของเปรตและกรรมของเปรตไว้ในพระไตรปิฎกในเล่ม 26 ขุททกนิกาย มิวิมานวัตถุ 84 เรื่อง และเปตวัตถุ 51 เรื่อง และที่กล่าวเกี่ยวกับเปรตไว้มากมายในพระไตรปิฎกเล่มอื่น ๆ เป็นต้น

วัฒนธรรมความเชื่อเรื่องผีในจังหวัดบุรีรัมย์

ความเชื่อของชาวจังหวัดบุรีรัมย์เกิดจากปัญหาในการดำรงชีวิตประจำวันเช่นเมื่อชีวิตถึงคราววิบัติเกิดโรคภัยไข้เจ็บ เกิดภัยธรรมชาติปัญหาเหล่านั้นเกินขีดความสามารถที่คนธรรมดาจะแก้ไขได้คนจึงสร้างความเชื่อว่ามีอำนาจลึกลับเหนือธรรมชาติบันดาลให้เป็นไปเช่นนั้นอำนาจนั้นอาจจะเทพเจ้าภูตผีปีศาจ วิญญาณสัตว์ป่า พระอาทิตย์ พระจันทร์ ดวงดาว ตลอดจนดิน น้ำ ลม ไฟ ฉะนั้น เพื่อป้องกันภัยพิบัติที่เกิดขึ้นตน มนุษย์จึงวิงวอนขอความช่วยเหลือจากอำนาจลึกลับโดยเชื่อว่าถ้าบอกกล่าวหรือทำให้อำนาจนั้นพอใจอาจจะช่วยไปลดภัย เมื่อพ้นภัยพิบัติก็ยินดีแสดงความรู้คุณด้วยการเซ่นบวงสรวงบูชาหรือประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ แต่ละสังคมต่างมีความเชื่อเป็นมรดกสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน ชาวบุรีรัมย์มีความเชื่อในสิ่งต่อไปนี้

1. พิธีแซนโฎนตา พิธีแซนโฎนตา คือประเพณีสารทเดือนสิบของคนไทยเชื้อสายเขมรนั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อแสดงความกตัญญูต่องูตเวทที่มีต่อบรรพบุรุษ ในการประกอบพิธีกรรมสารท (แซนโฎนตา) นี้จะแบ่งออกเป็น 3 ระดับคือระดับครอบครัว มีหัวหน้าครอบครัวหรือผู้มีอาวุโสสูงสุดของครอบครัวเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมโดยจะจัดเซ่นสรวงขึ้นที่บ้านของตนเองผู้ร่วมประกอบพิธีจะประกอบด้วยสมาชิกของครอบครัวและผู้มีเกียรติในระดับเครือญาติจะจัดประกอบพิธีกรรมขึ้นที่บ้านผู้มีอาวุโสสูงสุดของวงศ์ตระกูลและผู้อาวุโสสูงสุดของตระกูลจะเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรม ส่วนผู้เข้าร่วมประกอบพิธีกรรมในระดับนี้จะประกอบด้วย สมาชิก

ของครอบครัวหลายๆ ครอบครัวที่นับถือผีบรรพบุรุษเดียวกันและในระดับชุมชนนั้นจะประกอบพิธีกรรมกันที่วัดประจำหมู่บ้านโดยมีผู้นำในการประกอบพิธีกรรมคือผู้มีอาวุโสสูงสุดของแต่ละตระกูลส่วนผู้เข้าร่วมประกอบพิธีกรรมจะประกอบด้วยชาวบ้านทุกครอบครัวในหมู่บ้าน รวมทั้งหมู่บ้านใกล้เคียงที่นับถือผีบรรพบุรุษเดียวกันในระดับชุมชนนี้ นอกจากจะมีผู้มีอาวุโสเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมแล้วยังมีผู้อื่น ๆ เช่น มัคคทายก ครูพระสงฆ์ ซึ่งเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมด้วยส่วนสิ่งของที่ใช้ในการเซ่นไหว้ประกอบด้วยเครื่องบูชาเครื่องเซ่นไหว้ซึ่งหาได้ตามท้องถิ่นนอกจากนี้ก็จะทำบายเบนท์ (ก้อนข้าว) เพื่อบูชาแม่โพสพ และผีไร่ผืนนาเพื่อความอุดมสมบูรณ์ ของข้าวปลาอาหารในนา สถานที่ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมในระดับครอบครัวจะใช้บ้านของตนเองในระดับเครือญาติจะใช้บ้านผู้มีอาวุโสสูงสุดของตระกูลและในระดับชุมชนจะใช้ศาลาการเปรียญของวัดเป็นที่ประกอบพิธีส่วนวันและเวลาในการประกอบพิธีกรรมจะตรงกับวันแรม 14-15 ค่ำ เดือน 10 ของทุกปี ความสัมพันธ์ของพิธีกรรมสารท (แซนโฎนตา) กับวิถีชีวิตของชาวไทยเขมรจะมีความผูกพันเกี่ยวเนื่องกับทุกช่วงชีวิต ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ไม่ว่าจะเป็นประกอบกิจกรรมใด ๆ ก็ตามชาวไทยเขมรจะต้องมีการเซ่นไหว้บอกกล่าวผีบรรพบุรุษเสมอด้านคติความเชื่อชาวไทยเขมรมีความเชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษ (โฎนตา) ชาวบ้านเชื่อว่าผีโฎนตาเป็นผู้มีอำนาจให้คุณให้โทษแก่ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ได้ถ้าใครไม่ปฏิบัติตามประเพณีและพิธีกรรมสารท (แซนโฎนตา) ก็จะถูกสังคมลงโทษกล่าวหาว่าเป็นคนอกตัญญูและเชื่อว่าคนที่อกตัญญูจะประสบแต่ความล้มเหลวในชีวิตหาความสุขความเจริญไม่ได้ ความเชื่อดังกล่าวซึ่งมีการเซ่นสรวงบูชา เพื่อให้บรรพบุรุษพอใจ ท่านก็จะคอยคุ้มครองอวยชัย ให้พร ให้ลูกหลานประสบผลสำเร็จในชีวิตมีความสุขความเจริญ และนอกจากนี้ยังเชื่อว่าผีโฎนตานั่นจะดลบันดาล ให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล เพื่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ทางเกษตรกรรมด้วย ชาวไทยเขมรได้อาศัยความเชื่อในการนับถือผีบรรพบุรุษเดียวกันเป็นเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรมของคนในชุมชนทำให้เป็นคนมีระเบียบวินัย มีศีลธรรม ก่อให้เกิดความรักความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันสืบไป

การเซ่นไหว้บูชาผีของชาวไทยเชื้อสายเขมรในจังหวัดสุรินทร์เรียกว่าการแซนหมอจ(เซ่นไหว้ผี)ประกอบพิธีกรรมเพื่อเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วลูกหลานยังระลึกถึงท่านอยู่คือเป็นผีที่อยู่ในบ้านเรือนคอยดูแลให้ลูกหลานมีความสุขความเจริญส่วนการประกอบพิธีเพื่อเซ่นไหว้ผีประจำหมู่บ้านนั้นเรียกว่า“การแซนเนียกตา” (แซนคือการเซ่น เนียกตาคือ ผีปู่ย่าตายาย)ที่สถิตอยู่ในศาลเพียงตาที่ชาวบ้านสร้างไว้ เรียกว่า กระโถมตา (กระโถมผีปู่ย่าตายาย)” ซึ่งจะทำการเซ่นในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 (แคเมี้ยกทม) แต่ละครอบครัวจะนำเครื่องเซ่นไหว้ต่าง ๆ ใส่ถาดหรือภาชนะอย่างใดอย่างหนึ่งมารวมกันที่บริเวณกระโถมผีปู่ย่าตายายมาเซ่นไหว้ร่วมกันเพื่อเป็นสิริมงคลแก่หมู่บ้านการบูชาอีกประเภทหนึ่งคือการเซ่นไหว้ผีไร่ผืนนาซึ่งเป็นการบอกกล่าวให้ท่านทราบว่าจะเริ่มทำไร่ไถนาและขอให้ท่านช่วยดูแลรักษาให้ข้าวเจริญงอกงามอุดมสมบูรณ์การนับถือผียายตาผีบ้านผีกระโถมตา (ชาวบ้านเรียก เนียะตาอยู่ที่ศาลปู่ตา) ซึ่งเชื่อว่าผียายตาเป็นผีดีคอยคุ้มครองลูกหลานแต่พิธีสารทเป็นพิธีกรรมที่เด่นที่สุดเพราะเป็นการแสดงออกถึงการนับถือผีบรรพบุรุษ คือเทศกาล เดือน 10 มีการเซ่นไหว้ผียายตาส่วนผีเนียะตาจะทำพิธีเซ่นไหว้ในวันก่อนลงทำนา วันเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จเอาข้าวขนยุง ชาวบ้าน เรียกว่า การแซนสะเรอเลียงยุง (พิธีเซ่นไหว้ก่อนเอาข้าวเปลือกขึ้นยุง) ชาวบ้านจะอาศัยศาลปู่ตานี้เป็นที่พึ่งพาทางด้านอื่นด้วย เช่น ใช้เป็นที่บนบาน เป็นที่เรียกหาขวัญให้ผู้ป่วยเวลาสะเดาะเคราะห์ในการเซ่นไหว้ส่วนศาลพระภูมินั้น

ชาวบ้านเรียกศาลเจ้าเหตุนี้เองความเชื่อเรื่องผีต่างๆของชาวจังหวัดสุรินทร์เชื่อกันว่าผีบรรพบุรุษนั้นติดตามไปทุกหนทุกแห่งจะเห็นได้จากการเซ่นไหว้เวลาจะดื่มสุราจะรินสุราลงพื้น เรียกฝ้ายตามาดื่มทุกครั้งไปการประกอบพิธีกรรมแซนโฎนตาเป็นสิ่งที่ดีเพราะเป็นตัวควบคุมสังคมชนบทให้รู้จักกตัญญูต่อบรรพบุรุษเป็นผลให้เกิดความรัก ความสามัคคีในหมู่บ้านและความเชื่อนี้จะคงอยู่คู่กับสังคมตลอด

2. พิธีเล็งขม้อจแม่มดมอญ ความเชื่อในเรื่อง “ผีบรรพบุรุษประจำหมู่บ้าน” แล้ว ธรรมเนียมปฏิบัติตามความเชื่อในเรื่อง “ผีบรรพบุรุษประจำสายตระกูล” ก็นับเป็นอีกความเชื่อหนึ่งที่ลูกหลานของแต่ละสายตระกูลในปัจจุบัน ยังคงยึดถือและสืบทอดปฏิบัติกันมาจนกระทั่งถึงวันนี้

สำหรับ ผีบรรพบุรุษที่แต่ละสายตระกูลให้ความเคารพนับถือ นั้น จะมีชื่อเรียกที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งเท่าที่สอบถามจากผู้เฒ่าผู้แก่ก็พบว่ามีอยู่ไม่น้อย แต่ที่ลูกหลานยังคงมีการจัดพิธีสืบเนื่องมาจนถึงเดี๋ยวนี้ก็คือสายตระกูลที่นับถือ “ผีหม้อ” (ขม้อจขนังดัย) “ผีกรงไหม” (ขม้อจกร็องแะ) “ผีประจำ” (ขม้อจประเก้อม) “ผีแม่มดมอญ” (ขม้อจมะมัวดมอญ) เป็นต้นในแต่ละปีหรืออาจจะเป็น 3 – 4 ปี ครั้ง บรรดาลูกหลานในสายสาแหรก จะมีการจัดพิธีเพื่อรำลึกนึกถึงและแสดงความเคารพต่อบรรพชนของตนเอง โดยการเล่นแม่ดมมอญ การเข้าทรงบ๊องบ๊อด รวมไปถึงการ “เล็งขม้อจ” (วัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์, 2553)

“เล็งขม้อจ” เป็นคำเขมร คำว่า “เล็ง” แปลว่า “ขึ้น” ส่วน “ขม้อจ” แปลว่า “ผี” นั่นก็หมายถึงผีบรรพบุรุษประจำตระกูล ซึ่งหากจะแปลรวมความตรง ๆ ก็คือ การมากระทำพิธี “ขึ้นผี” หรือหากพูดในอีกความหมายหนึ่งก็คือ การมาส่ง “เครื่องบรรณาการ” ให้แก่ดวงวิญญาณของบรรพบุรุษประจำตระกูล โดยผู้ที่มาส่งเครื่องบรรณาการที่ว่านี้ก็คือ ลูกหลานในสายตระกูลที่ได้แต่งงานออกเรือนออกไปแล้วจะสร้างครอบครัวใหม่ ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะบอกกล่าวให้ดวงวิญญาณของท่านเหล่านั้นรับรู้ พร้อมกันนั้นก็ขอพรให้ท่านช่วยปกป้องคุ้มครองครอบครัวให้อยู่เย็นเป็นสุข (วัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์, 2553)

สำหรับสิ่งของที่ลูกหลานจะต้องนำมา “ขึ้น” ต่อ “ผี” นั้น ส่วนใหญ่ก็มักจะเป็นสิ่งของเครื่องใช้ อาหารคาว – หวาน ตลอดจนถึงเครื่องสักการบูชาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น หัวหมู ไก่ต้ม เหล้าขาว ผ้าขาว กรวยดอกไม้มือเขียน เงิน ฯลฯ ขึ้นอยู่กับ ว่าแต่ละสายตระกูล มีธรรมเนียมปฏิบัติที่ยึดถือกันมาอย่างไร และที่สำคัญพิธีกรรมดังกล่าวนี้จะต้องมาประกอบยังบ้านบรรพบุรุษประจำตระกูล เท่านั้น

พิธีกรรมที่ ยึดถือกันมาแต่โบราณก็คือ ลูกหลานคนไหนที่แต่งงานออกเรือน พอเสร็จงานแต่งงานแล้วก็ต้องเตรียมของมาทำพิธีให้เรียบร้อย ใครไม่มาเขาถือว่าไม่เคารพ จะอยู่ที่ไหนก็ต้องหาเวลากลับมา ถ้าไม่กลับมาก็ดำรงชีวิตอย่างไม่เป็นสุข “เล็งขม้อจแม่มดมอญ” สิ่งของที่ต้องนำมาก็มี หัวหมู 1 หัว กรวยดอกไม้มือเขียน 5 กรวย มะพร้าวอ่อน 2 ลูก เหล้าขาว 1 ขวด ผ้าขาว 1 ผืน เงิน 6 บาท บุหรี่ ข้าวสวย ขนมข้าวต้ม อาหารคาวหวาน เอามาครบแล้วก็เตรียมเริ่มพิธี คนเฒ่าคนแก่ก็จะมาช่วยกันเรียกผีช่วยบอกกล่าว” (วัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์, 2553)

สำหรับพิธีการ “เล็งขม้อจแม่มดมอญ” ในวันนั้น เริ่มด้วยบ้ำล้าพัก ผู้อาวุโสประจำสายตระกูล ทำการตรวจสอบสิ่งของเครื่องใช้และเครื่องสักการบูชา ว่าแต่ละอย่างถูกต้องครบถ้วนตามที่กำหนดเอาไว้หรือไม่ จากนั้นลูกหลานทั้งหญิงและชาย จะช่วยกันยกสิ่งของแต่ละอย่างทูลขึ้นเหนือหัว มอบให้แก่ผู้อาวุโสเพื่อเตรียมที่

จะทำพิธี “เลี้ยงผี” การ “เลี้ยงผี” เริ่มด้วยการจุดธูปเทียนบูชา พร้อมทั้งบอกกล่าวเชื้อเชิญดวงวิญญาณบรรพบุรุษในสายสาแหรกให้มาชุมนุมกัน ณ สถานที่ประกอบพิธี ทั้งนี้ก็เพื่อให้มาร่วมรับรู้และเป็นสักขีพยานว่าลูกหลานในสายตระกูลของตนเอง ได้แต่งงานออกเหย้าออกเรือนไปแล้วกับคนบ้านนั้นบ้านนี้ และวันนี้ทั้งคู่ได้นำอาหารคาวหวาน สิ่งของเครื่องใช้มา “ขึ้น” ให้อย่างครบถ้วนไม่มีขาดตกบกพร่อง (วัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์, 2553)

3. พิธีกรรมบุญโจลมะมั่วด พิธีกรรมบุญโจลมะมั่วด เป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาแต่บรรพบุรุษของชาวเขมรแถบอีสานตอนล่าง ตามแนวเทือกเขาพนมดงรัก โดยมีความเชื่อว่า วิญญาณของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ภูตผีปีศาจ และดวงวิญญาณของบรรพบุรุษมีอยู่จริงในอดีตทุกชุมชนหมู่บ้านชาวเขมรสุนทรินทร์ ต่างร่วมกันจัดงาน “พิธีกรรมบุญโจลมะมั่วด” ระหว่างหลังฤดูการเก็บเกี่ยว ไปถึงก่อนฤดูการผลิตใหญ่ “ทำนา” เพื่อเป็นสิริมงคล กระทั่งเป็นประเพณีประจำปีของชุมชนสืบทอดกันมาถึงปัจจุบัน (วัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์, 2553)

พิธีกรรมบุญโจลมะมั่วด โดยหลักๆแล้วชาวเขมรบุรีรัมย์ มักจะนำพิธีกรรมดังกล่าวมาใช้ เพื่อการรักษาการเจ็บไข้ได้ป่วย และเนื่องจากในพิธีกรรมนี้ มีการใช้ศาสตร์ดนตรี กันตรึม วงปี่พาทย์บรรเลงเพลงประกอบเพื่ออัญเชิญจิตวิญญาณ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้มาประทับที่ร่างทรงของแม่มด ปัจจุบันจึงนิยมเรียกความหมายพิธีการบุญโจลมะมั่วดนี้ว่า “การรักษาด้วยเสียงดนตรี” หรือดนตรีบำบัด ความเชื่อในพิธีกรรมบุญโจลมะมั่วด แม้จะมีการสืบทอดมาถึงปัจจุบัน หากแต่ความนิยมและศรัทธาเริ่มเสื่อมคลายลงไปอย่างรวดเร็วในระยะเวลาย้อนหลังราว 30 ปีที่ผ่านมา โดยกระแสความเชื่อด้านวิทยาศาสตร์ เข้ามาแทนความเชื่อเรื่อง “บุญโจลมะมั่วด” พิธีกรรมบุญโจลมะมั่วด จึงกลายเป็นสิ่งที่ล้าสมัยโบราณ ไสยศาสตร์ ฯ ไม่เป็นที่นิยมเสื่อมใสศรัทธาในหมู่คนรุ่นใหม่ หากแต่ความเชื่อศรัทธาในหมู่ชาวสุนทรินทร์เชื้อสายเขมร ที่มีอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป ยังคงเชื่อศรัทธา จากผลการรักษาอันปรากฏที่หายจากการเจ็บป่วย ด้วยวิธีการบุญโจลมะมั่วด แม้จะไม่แม่นยำ 100 % แต่ก็สามารถแก้ปัญหาอาการเจ็บไข้บางชนิดที่การแพทย์สมัยใหม่ไม่สามารถเยียวยารักษาได้เช่นกันคุณตาโบราณ จันท์กลั่น ครูเพลงกันตรึมดนตรีประกอบพิธีบุญโจลมะมั่วด แห่งบ้านดงมันกล่าวว่า “พิธีกรรมบุญโจลมะมั่วด” เป็นการเล่นเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยเช่น บางครั้งชาวบ้านไปโรงพยาบาลด้วยอาการเจ็บปวด แขน ขา ร่างกาย ฯลฯ แพทย์หาสาเหตุไม่เจอ แต่เมื่อมารักษาโดย “พิธีกรรมบุญโจลมะมั่วด” ก็หายจากการเจ็บป่วย ซึ่งการรักษาด้วยวิธีการนี้ได้มีการสืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ “พิธีกรรมบุญโจลมะมั่วด” จากจังหวัดบุรีรัมย์ก็มีการไปเล่นอยู่เป็นประจำ ความหวังใจถึงวัฒนธรรมประเพณีดังจะสูญหายไป ปัจจุบันได้พยายามสร้างเยาวชนคนรุ่นใหม่ฝึกฝนศิลปะวัฒนธรรมอันงดงามนี้สืบทอดต่อไปตามความเชื่อของชาวเขมร พวกเขาเชื่อว่าในอิทธิพลของพลังแห่งจักรวาล ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ และสรรพสิ่ง ล้วนเกิดจากอิทธิพลอำนาจของจักรวาล ดังนั้นต่างสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก ความสมดุลจะเกิดขึ้นได้ด้วยจิตวิญญาณและศรัทธาโลกวิทยาศาสตร์ในยุคปัจจุบัน แม้จะสามารถพิสูจน์ความเป็นจริงทางกายภาพในระดับหยาบได้อย่างแม่นยำ แต่กลับไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่า เหตุใดค่าความเค็มของน้ำทะเล ออกซิเจนในอากาศ จึงคงที่ในโลกของธรรมชาติ (วัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์, 2553)

การปัจจัยลมะมีวัดจะถูกกำหนดขึ้นหลักๆอย่างน้อยใน 2 โอกาส ดังนี้

(1) เล่นในระหว่างช่วงหลังฤดูการเก็บเกี่ยว ตลอดถึง ก่อนฤดูการผลิตใหญ่ “ทำนา” เพื่อบวงสรวงสิ่งศักดิ์ทั้งหลายที่ได้ปกป้องคุ้มครองให้ชนได้อยู่เย็นเป็นสุข และสักการะตอบแทนดวงวิญญาณบรรพบุรุษ ที่ได้ดลบันดาลให้ลูกหลานรอดพ้นจากเพศภัยทั้งปวง และประสบความสำเร็จในกิจการงาน ฯลฯ

(2) เล่นเพื่อการรักษาการเจ็บป่วย แก้นอน สามารถเล่นได้ตลอดปีเลือกวันประกอบพิธีกรรม 1. วันที่ที่เสริมพลังในพิธีกรรม ควรเป็นวันพฤหัสบดีและวันอังคาร 2. ไม่นิยมเล่นในวัน 15 ค่ำทั้งข้างขึ้นและข้างแรม 3.ต้องไม่ตรงกับวันพระ

หลังจากการเตรียมพร้อมเข้าทรงเรียบร้อยแล้วแล้วแม่ตทุกคนจะร่วมกันพ้อนรำรอบจวมครูหรือเครื่องบัตพลีที่วางกลางปะรำ ด้วยท่วงท่าและบทเพลง ตามแบบวัฒนธรรมเขมร แถบเทือกเขาพนมดงเร็ก

สรุปได้ว่าจังหวัดบุรีรัมย์มีความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษที่ปฏิบัติสืบกันมาจนเป็นวัฒนธรรม มีการสะเดาะเคราะห์แก้กรรมให้ตนเองหายจากการเจ็บป่วยและความทุกข์ใจต่างๆ จึงเกิดความไม่สบายใจ พยายามหาวิธีแก้กรรม การสะเดาะเคราะห์ตามความเชื่อ ความสมัครใจของผู้เข้าร่วมพิธี และการสะเดาะเคราะห์ต่อชะตาแก้ปีชง เพราะเชื่อว่าตนจะมีอายุที่ยืนยาว เมื่อเกิดความเชื่ออย่างนี้ทำให้เกิด โสยศาสตร์และการทรงเจ้าเข้าผี โดยเฉพาะการทรงเจ้าซึ่งมีความเชื่อว่าถ้าทำตามพิธีกรรมดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้วจะประสบความสำเร็จ หายจากอาการทุกข์ใจได้อีกทั้งพิธีกรรมแต่ละพิธีกรรมได้สอดแทรกหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการสร้างความเชื่อถือศรัทธา

สรุป

ผีเป็นสิ่งที่มนุษย์เชื่อว่าเป็นสภาพลึกลับ มองไม่เห็นตัว แต่อาจจะปรากฏเหมือนมีตัวตนได้อาจให้คุณหรือโทษได้ มีทั้งดีและร้ายซึ่งพระพุทธรศาสนาไม่ได้ปฏิเสธเรื่องผีเพราะมีปรากฏในพระไตรปิฎก โดยผีมีกำเนิดคือ มนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม มนุษย์มีความผูกพันกันและได้แสดงพฤติกรรมร่วมกันเกิดเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องผี เป็นลัทธิความเชื่อของพวก หรือมีความเชื่อว่าเป็นวิญญาณของบรรพบุรุษ หรือเป็นสิ่งที่มนุษย์เชื่อว่าเป็นสภาพลึกลับ มองไม่เห็นตัว แต่อาจจะปรากฏเหมือนมีตัวตนได้อาจให้คุณหรือโทษได้ มีทั้งดีและร้ายโดยปรากฏเป็นวัฒนธรรมคือพิธีกรรมแซนโฌนตา คือประเพณีสารทเดือนสิบของคนไทยเชื้อสายเขมร นั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ ในการประกอบพิธีกรรมสารท (แซนโฌนตา) นี้จะแบ่งออกเป็น 3 ระดับคือระดับครอบครัว มีหัวหน้าครอบครัวหรือผู้มีอาวุโสสูงสุดของครอบครัวเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมโดยจะจัดเช่นสรวงขึ้นที่บ้านของตนเองผู้ร่วมประกอบพิธีจะประกอบด้วยสมาชิกของครอบครัวและผู้มีเกียรติในระดับเครือญาติจะจัดประกอบพิธีกรรมขึ้นที่บ้านผู้มีอาวุโสสูงสุดของวงศ์ตระกูลและผู้มีอาวุโสสูงสุดของตระกูลจะเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรม ส่วนผู้เข้าร่วมประกอบพิธีกรรมในระดับนี้จะประกอบด้วย สมาชิกของครอบครัวหลายๆ ครอบครัวที่นับถือผีบรรพบุรุษเดียวกันและในระดับชุมชนนั้นจะประกอบพิธีกรรมกันที่วัดประจำหมู่บ้านโดยมีผู้นำในการประกอบพิธีกรรมคือผู้มีอาวุโสสูงสุดของแต่ละตระกูล

ส่วนผู้เข้าร่วมประกอบพิธีกรรมจะประกอบด้วยชาวบ้านทุกครอบครัวในหมู่บ้าน รวมทั้งหมู่บ้านใกล้เคียงที่นับถือผีบรรพบุรุษเดียวกันในระดับชุมชนสถานที่ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมในระดับครอบครัวจะใช้บ้านของตนเองในระดับเครือญาติจะใช้บ้านผู้อาวุโสสูงสุดของตระกูลและในระดับชุมชนจะใช้ศาลาการเปรียญของวัดเป็นที่ประกอบพิธีส่วนวันและเวลาในการประกอบพิธีกรรมจะตรงกับวันแรม 14-15 ค่ำ เดือน 10 ของทุกปี พิธีเล็งหม้อจเม่มดมอญหมายถึงผีบรรพบุรุษประจำตระกูล ซึ่งหากจะแปลรวมความตรง ๆ ก็คือ การมากระทำพิธี “ขึ้นผี” หรือหากพูดในอีกความหมายหนึ่งก็คือ การมาส่ง “เครื่องบรรณาการ” ให้แก่ดวงวิญญาณของบรรพบุรุษประจำตระกูลโดยผู้ที่มาส่งเครื่องบรรณาการที่ว่านี้ก็คือ ลูกหลานในสายตระกูลที่ได้แต่งงานออกเหย้าออกเรือนกำลังจะสร้างครอบครัวใหม่ ทั้งนี้เพื่อที่จะบอกกล่าวให้ดวงวิญญาณของท่านเหล่านั้นรับรู้ พร้อมกันนั้นก็ขอพรให้ท่านช่วยปกป้องคุ้มครองครอบครัวให้อยู่เย็นเป็นสุข พิธีกรรมบุญโงลมะมั่วจัดขึ้นเพื่อการรักษา การเจ็บไข้ได้ป่วย และเนื่องจากในพิธีกรรมนี้ มีการใช้ศาสตร์ดนตรี กันตรึม วงปี่พาทย์บรรเลงเพลงประกอบ เพื่ออัญเชิญจิตวิญญาณ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้มาประทับที่ร่างทรงของแม่มด ปัจจุบันจึงนิยมเรียกความหมายพิธีการบุญโงลมะมั่วนี้ว่า “การรักษาด้วยเสียงดนตรี” หรือดนตรีบำบัด

เอกสารอ้างอิง

- กชกร โพธิ์หล้า. (2555). การศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลความเชื่อเรื่องผีปอบที่มีความสัมพันธ์กับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาย่านดอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์ (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2546). พหุนิยม . กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- พระยาอนุมานราชชน. (2508). ประเพณีเบ็ดเตล็ด. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- พระยาอนุมานราชชน. เสถียรโกเศศ. (2504). เรื่องเกี่ยวกับประเพณีไทย (เนื่องในเทศกาลตรุษสารท). กรุงเทพฯ: แพร่การช่าง.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.
- วัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์. (2553). บุรีรัมย์ ภูมิหลังประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม. บุรีรัมย์: วัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์.
- ส. พลายน้อย. (2552). ตำนานผีไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: วี.ปรีนท์.
- เสถียรโกเศศ. (2549). ผีสงเทวดา. กรุงเทพฯ: ปิเค อินเตอร์พรีน.
- อดิน รพีพัฒน์. (2551). วัฒนธรรมคือความหมาย: ทฤษฎีและวิธีการของคลิฟฟอร์ด เกียร์ช. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยา สิรินคร.

วัคซีนเพื่อคน เพื่อชาติ หยุดโควิด – 19 เพื่อชาติของเรา

วิเคราะห์ตามหลักโยนิโสมนสิการสู่การปฏิบัติจริง

The Vaccines for People for The Nation Stop Covid-19 Analysis Thingking

to The Principle of Yonisomanasikarn to Practicality

รัชฎากร เอี่ยมอำไพ

Ratchadakorn Aimampai

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

Faculty of Social Sciences Mahamakut buddhist university, Thailand

Corresponding Author E-mail: Meennayha@gmail.com

Retrieved: September 24, 2023; Revised: November 16, 2023; Accepted: December 8, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดหลักพระพุทธธรรมตามหลักโยนิโสมนสิการให้นำไปสู่การปฏิบัติได้จริง คือ เรื่องราวที่เก็บเข้ามาแล้วในภายในลักษณะที่พึงสังเกตอย่างอย่างหนึ่งของการรับรู้ด้วยโยนิโสมนสิการ คือ การรับรู้ที่ถูกต้องตามเป็นจริงเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการพิจารณาด้วยสติสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะกับสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในปัจจุบันที่ยังมีการระบาดของโรคอย่างต่อเนื่องไปทั่วโลก ทำให้ทุกประเทศได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นอันมาก ประชาชนทั่วโลกควรได้รับการฉีดวัคซีนโควิดป้องกันเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้ตนเองและสามารถสร้างภูมิคุ้มกันหมู่ได้ สำหรับในประเทศไทยมีข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการฉีดวัคซีนโควิดที่มีทั้งข้อมูลด้านบวกและด้านลบทำให้ประชาชนเกิดความสับสนวิตกกังวลในการตัดสินใจว่าจะรับการฉีดวัคซีนดีหรือไม่จึงจำเป็นที่จะต้องนำหลักธรรมโยนิโสมนสิการไปสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริง เพื่อการตัดสินใจที่เหมาะสมต่อตนเองและส่วนรวมเป็นสำคัญ

คำสำคัญ: การนำไปปฏิบัติ, ฉีดวัคซีน, โยนิโสมนสิการ

Abstract

this academic article The objective is to present the concept of the Buddha Dharma according to the principle of Yonisomanasikarn to be put into practice, the stories that have been collected within one of the noteworthy characteristics of perception with Yonisomanasikara, name the correct perception according to It is true for information for conscious consideration that can be useful in life. Especially with the current situation of the coronavirus disease 2019 outbreak that continues to spread throughout the world. causing

all countries to be affected greatly economically and socially People all over the world should be vaccinated against the coronavirus in order to build their immunity and be able to build a group immunity. In Thailand, there is information about coronavirus vaccination, both positive and negative, causing people to be confused and worried in deciding whether to be vaccinated or not. Therefore, it is necessary to put the principle of Yonisomanasikara in real practice. for making decisions that are appropriate for oneself and the public.

Keywords: Implementation, Vaccination, Yonisomanasikarn

บทนำ

โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโรคโควิด 19 (Coronavirus Disease 2019 (COVID-19)) พบครั้งแรกที่สาธารณรัฐประชาชนจีน ประมาณปลายเดือนธันวาคม 2562 และพบผู้ป่วยในหลายประเทศทั่วโลก จนกระทั่งเมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2563 องค์การอนามัยโลกได้ประกาศให้โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เป็นโรคที่มีการระบาดใหญ่ไปทั่วโลก (Pandemic) ในส่วนของการระบาดของโรคโควิด-19 ในประเทศไทยเริ่มตั้งแต่วันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2563 โดยเป็นประเทศแรกที่มีผู้ป่วยยืนยันของโควิด-19 นอกจากประเทศจีนจำนวนผู้ป่วยยังมีไม่มากนัก จนกระทั่งมีจำนวนเพิ่มขึ้นตลอดเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563 โดยมีผู้ป่วยยืนยัน 40 รายเมื่อสิ้นเดือน และจำนวนผู้ป่วยเพิ่มขึ้นมากในกลางเดือนมีนาคม พ.ศ. 2563 ซึ่งมีการระบุสาเหตุจากกลุ่มการแพร่เชื้อจากหลายกลุ่ม ซึ่งกลุ่มใหญ่สุดเกิดขึ้นในการแข่งขันมวยไทย ณ สนามมวยเวทีลุมพินี เป็นการระบาดของโรคโควิด-19 ระลอกแรก ต่อมาได้เกิดมาได้เกิดการระบาดระลอกใหม่โดยเป็นกรณีตลาดกุ่มจ้งจังหวัดสมุทรสาคร และในต่างประเทศที่เกิดการระบาดอยู่แล้ว เช่น สหรัฐอเมริกา บราซิล อินเดีย บังกลาเทศ อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ รูปแบบของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ระลอกใหม่ มีความแตกต่างจากการระบาดในระลอกแรก ทั้งในแง่ความเร็วของการแพร่ระบาดของเชื้อและความรุนแรง มีจำนวนผู้ติดเชื้อเฉลี่ย 175 รายต่อวัน ในขณะที่การระบาดในระลอกแรกพบผู้ติดเชื้อเฉลี่ย 15 ราย ต่อวัน แต่ยังไม่ผู้เสียชีวิตจากการระบาดระลอกใหม่ ในขณะที่การระบาดในระลอกแรกพบผู้เสียชีวิต 60 ราย ในปัจจุบัน รูปแบบของการระบาดในระลอกใหม่ เริ่มเปลี่ยนแปลงจากการระบาดเป็นกลุ่มก้อน มาเป็นการติดเชื้อภายในครัวเรือนหรือผู้สัมผัสใกล้ชิด ซึ่งส่วนใหญ่ เกิดจากการสัมผัสผู้ติดเชื้อที่ไม่มีอาการ ดังนั้น รูปแบบการควบคุมโรค ต้องมีความรวดเร็วสามารถควบคุมการแพร่เชื้อแบบกลุ่มก้อน หรือในฝูงชนแออัด มีมาตรการที่จะสามารถตรวจจับการแพร่ระบาดในกลุ่มก้อนใหม่ รวมถึงมีความเข้มข้นของมาตรการเว้นระยะห่างทางสังคม เพื่อจำกัดการแพร่ระบาดให้อยู่ในวงเล็ที่สุด (ศิริกร โพธิ์จักร, 2464)

การดำเนินงานของไทยต่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2563 ได้มีการจัดตั้งศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Center for COVID-19 Situation Administration – CCSA) และได้มีการดำเนินการตามมาตรการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการคัดกรองผู้เดินทางเข้า-ออกประเทศขณะเดียวกันในสถานพยาบาลมีการคัดกรองบุคคลต่าง ๆ อาทิ ผู้ที่มีไข้ และอาการระบบทางเดินหายใจอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 19 รวมถึงวิธีการป้องกันและดูแลสุขภาพตนเองพร้อมทั้งเปิดช่องทางการรับเรื่องร้องเรียนจากประชาชน และรัฐบาลได้มีการปรับลดงบประมาณรายจ่ายเพื่อนำมาเป็นเงินสมทบในการแก้ปัญหา และมีมาตรการ ปรับลดค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ของประชาชนที่มีต่อภาครัฐเพื่อลดภาระของประชาชน เช่น การขยายระยะเวลาการชำระภาษีประจำปี ลดอัตราดอกเบี้ยเงินสมทบประกันสังคม เป็นต้น (กลุ่มงานสหภาพสมาชิกรัฐสภาเอเชียและแปซิฟิก, 2019)

กลุ่มเป้าหมายและระยะการดำเนินงานให้วัคซีน

กลุ่มเป้าหมาย: คือบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขด้านหน้าทั้งภาครัฐและเอกชน บุคคลที่มีโรคประจำตัว เช่น โรคทางเดินหายใจเรื้อรังรุนแรง เช่น ปอดอุดกั้นเรื้อรัง และโรคหอบหืดที่ควบคุมได้ไม่ดี โรคหัวใจและหลอดเลือด โรคไตเรื้อรังระยะ 5 โรคหลอดเลือดสมอง โรคเมะเร็งทุกชนิดที่อยู่ระหว่างเคมีบำบัด รังสีบำบัด และภูมิคุ้มกันบำบัด โรคเบาหวาน โรคอ้วน ที่มีน้ำหนักมากกว่า 100 กิโลกรัม หรือ BMI มากกว่า 35 กิโลกรัมต่อตารางเมตร และ ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมโรคโควิด 19 ที่มีโอกาสสัมผัสผู้ป่วย

ระยะที่ 2 เมื่อมีวัคซีนมากขึ้น และเพียงพอ

กลุ่มเป้าหมายในระยะที่ 1 บุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขอื่นๆ ที่นอกเหนือจากด้านหน้า ผู้ประกอบอาชีพภาคการท่องเที่ยว เช่น พนักงานโรงแรม สถานบันเทิง มัคคุเทศก์ นักกีฬา ผู้เดินทางระหว่างประเทศ เช่น นักบิน/ลูกเรือ นักธุรกิจระหว่างประเทศ ประชาชนทั่วไป นักการทูต เจ้าหน้าที่องค์กรระหว่างประเทศ นักธุรกิจต่างชาติ คนต่างชาติพำนักระยะยาว แรงงานในภาคอุตสาหกรรม ภาคบริการ (กรมควบคุมโรค, 2564)

ข้อมูลจากสถาบันวิจัยวัคซีนแห่งชาติ ในแต่ละยี่ห้อ มาให้ดังนี้

1. วัคซีนแอสตราเซนเนกา มีแผนการจัดหาทั้งสิ้น 61 ล้านโดส ทำสัญญาเรียบร้อยแล้ว มีการทยอยส่งมอบให้ไทยตั้งแต่เดือนเมษายน 2564 นำเข้าโดยสถาบันวัคซีนแห่งชาติและกรมควบคุมโรค
2. วัคซีนซิโนแวค ส่งมอบแล้ว 6 ล้านโดส ได้รับบริจาคจากรัฐบาลจีน 1 ล้านโดส จัดหาเพิ่มเติม 10-15 ล้านโดส (ทยอยส่งมอบเดือนละ 2-3 ล้านโดส ตั้งแต่เดือนมิถุนายน เป็นต้นไป) ในภาพรวมจะมีทยอยส่งมอบตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2564 นำเข้าโดยองค์การเภสัชกรรม และกรมควบคุมโรค
3. วัคซีนไฟเซอร์ อยู่ระหว่างเจรจาเงื่อนไขในสัญญา จัดหา 20 ล้านโดส คาดว่าจะทยอยส่งมอบภายในไตรมาส 3 ของปี 2564 นำเข้าโดยสถาบันวัคซีนแห่งชาติ และกรมควบคุมโรค

4. วัคซีนจอห์นสัน แอนด์ จอห์นสัน อยู่ระหว่างเจรจาเงื่อนไขในสัญญา จัดหาจำนวน 5 ล้านโดส คาดว่าจะทยอยส่งมอบให้ภายในไตรมาส 4 ของปี 2564 นำเข้าโดยสถาบันวัคซีนแห่งชาติ และกรมควบคุมโรค สำหรับวัคซีนป้องกันโรคโควิด-19 อีก 3 ยี่ห้อ ที่อยู่ระหว่างดำเนินการ คือวัคซีนโมเดอร์นา, วัคซีนซิโนฟาร์ม, วัคซีนสปุตนิกวี (ประชาชาติธุรกิจออนไลน์, 2564)

เปิดผลสำรวจความต้องการและข้อกังวลฉีดวัคซีนโควิด 19

กรมควบคุมโรคจึงได้เปิดเผยข้อมูลผลสำรวจความต้องการฉีดวัคซีนโควิด 19 ล่าสุด 57.8% ส่วนข้อกังวลอาการข้างเคียงหลังฉีดวัคซีน 54.7% ทั้งหมดสะท้อนถึงความกังวลที่มีแต่คนไทยยังอยากฉีดวัคซีนโควิด สิ่งสำคัญอยู่ที่การสื่อสารข้อมูลรอบด้าน สำหรับการสอบถามเรื่องความต้องการฉีดวัคซีนโควิดครั้งแรกตั้งแต่วันที่ 7-21 ธันวาคม 2563 ที่ผ่านมา ซึ่งขณะนั้นมีวัคซีนในต่างประเทศ พบว่าประชาชนอยากฉีดวัคซีนสูงมากถึง 72% จากกลุ่มตัวอย่างเฉลี่ย 3 พันคน หลังจากนั้นเมื่อมีข่าวอาการไม่พึงประสงค์เปอร์เซ็นต์อยากฉีดลดลง โดยในช่วงเดือนมกราคม 2564 เหลือประมาณ 61% จากนั้นวันที่ 9-22 มีนาคม มีคนอยากฉีดวัคซีน 40.9% ซึ่งลดลง “แต่ข้อมูลหลังเหตุการณ์ทองหล่อ ซึ่งเกิดการระบาดมากกลับพบว่า ตัวเลขคนอยากฉีดวัคซีนโควิดเพิ่มขึ้นมากถึง 53.5% ในช่วงวันที่ 14 -28 เมษายนที่ผ่านมา แต่เมื่อพิจารณาระหว่างวันที่ 29 เม.ย.-13 พฤษภาคม โดยยังไม่ครบรอบการสำรวจ เพียงแค่สัปดาห์แรกจะพบว่า คนอยากฉีดวัคซีนเพิ่มขึ้นถึง 56.8% และหากพิจารณาข้อมูลเรียลไทม์ 1 สัปดาห์กับอีก 3 วัน เพิ่มขึ้นอีก 1 เปอร์เซ็นต์ เป็น 57.8% แสดงว่าคนไทยอยากฉีดวัคซีนโควิดมากขึ้น” จากผลการสำรวจดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าคนไทยต้องการข้อมูลที่ถูกต้อง และต้องการการป้องกันตัวเอง แต่สิ่งหนึ่งที่เห็นคือข้อมูลที่มีการเผยแพร่ออกไปนั้นไม่ได้รับการตรวจสอบให้ดี มีผลทำให้เกิดข้อกังวลมากขึ้น ซึ่งจริงๆ คนไทยไม่ได้ฉีดวัคซีนครั้งแรกเพราะอย่างวัคซีนป้องกันไขหวัดใหญ่ก็เคยฉีดและไม่เคยสอบถามยี่ห้อด้วย แต่ครั้งนี้ไม่ใช่ และเกิดความต้องการอยากฉีดวัคซีนยี่ห้อที่แตกต่างกันไป จนทำให้เกิดการยึดติดยี่ห้อวัคซีน ดังนั้นสิ่งสำคัญที่ต้องสื่อสารคืออาการที่เกิดกับวัคซีนเป็นปฏิกิริยาอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้น (เจาะลึกระบบสุขภาพ, 2564)

จากการนำวัคซีนโควิดเข้ามาของรัฐบาลเพื่อนำมาฉีดให้กับประชาชนตามแผนที่กำหนด และผลข้างเคียงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น สร้างความวิตกกังวลไม่มั่นใจในการที่จะรับการฉีดวัคซีนตามผลสำรวจที่ได้มานั้น ประชาชนควรที่จะมีการติดตามข่าวสารเกี่ยวกับการรับวัคซีนอย่างต่อเนื่องโดยใช้สติ วิเคราะห์ข้อมูลอย่างรอบคอบ ตามหลักธรรมของโยนิโสมนสิการจะช่วยให้ประชาชนได้มีเป็นกระบวนการคิดพิจารณาที่เป็นระบบมีผลต่อการตัดสินใจต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

การนำโยนิโสมนสิการเพื่อนำสู่การปฏิบัติ

วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ คือ การนำเอาโยนิโสมนสิการมาใช้ในทางปฏิบัติ หรือ โยนิโสมนสิการที่เป็นภาคปฏิบัติ วิธีคิดแบบ โยนิโสมนสิการมีหลักการ 2 แบบ คือ โยนิโสมนสิการแบบที่ต้องให้การปฏิบัติการณ์จนถึงที่สุด และ โยนิโสมนสิการแบบปฏิบัติการณ์ระดับต้น ๆ หรือแค่มุ่งเตรียมพื้นฐานหรือพัฒนาตนเองในด้าน

คุณธรรมให้เป็นผู้พร้อมสำหรับการปฏิบัติขั้นสูงขึ้นไป โยนิโสมนสิการ ทำงานทั้ง 2 ช่วง คือ ทั้งตอนรับรู้อารมณ์หรือประสบการณ์จากภายนอก และตอนคิดค้นพิจารณาอารมณ์หรือ เรื่องราวที่เก็บเข้ามาแล้วในภายใน ลักษณะที่พึงสังเกตอย่างอย่างหนึ่งของการรับรู้ด้วยโยนิโสมนสิการ คือ การรับรู้เพียงเพื่อให้ถูกต้องตามเป็นจริง และเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับสติจะเอาไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตและทำกิจต่าง ๆ ประสบการณ์ไม่ใช่รับรู้แล้วจิตใจถูกอารมณ์หรือประสบการณ์ครอบงำหรือพาหลงหายไปถึงเสีย ซึ่งแทนที่จะได้ความรู้มาแก้ปัญหาหรือได้ปัญญามาดับทุกข์กลับได้กิเลสและความทุกข์มาเพิ่มพูนทับถมตนแม้การคิดก็มี สำหรับปุถุชนการเป็นอยู่ด้วยอารมณ์คอยจะครอบงำคนอยู่แล้วตลอดเวลา โยนิโสมนสิการจะช่วยแบ่งเบาทุกข์ให้ปัญหาบรรเทาลงให้พ้นความเป็นปุถุชนได้แล้วก็มีคุณภาพทางอารมณ์ใหม่อย่างบริสุทธิ์เด่นชัดขึ้นมากกล่าวคือเกิดคุณธรรมข้อกรณมาช่วยสืบต่อคุณค่าทางด้านความงดงามอ่อนโยนของชีวิตอยู่ต่อไปพร้อมทั้งแทนที่ความขุ่นมัว หมองเศร้า เครียดเหงากังวลเป็นก็จะมีแต่ความรู้สึกที่ประณีต เช่น ความสดชื่น ผ่องใส โปร่งโล่ง เบิกบานใจ ความสุข ความสงบ และความเป็นอิสระสืบต่อไป โยนิโสมนสิการนี้เป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างบุคคลกับโลกหรือสภาพแวดล้อมภายนอกก่อนที่จะก้าวเข้าสู่ตัวมรรคที่เป็นองค์ธรรมภายในเฉพาะตน กล่าวคือกัลยาณมิตร (ปรโตโฆสะที่ดี) เป็นที่เชื่อมให้บุคคลติดต่อกับโลกอย่างถูกต้องเองโดยทางสังคม อีกทั้งเป็นที่เชื่อมให้บุคคลติดต่อกับโลกอย่างถูกต้องอย่างถูกต้องโดยทางจิตใจของตนเอง อันได้แก่ทางที่แห่งการรับรู้ และความคิดซึ่งเป็นทางที่แห่งปัญญาหรือการมองตามเป็นจริง ดังได้อธิบายมาแล้ววิธีโยนิโสมนสิการเท่าที่แสดงมานี้ได้นำเสนอโดยพยายามรักษารูปร่างตามที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์พุทธศาสนาผู้ศึกษาไม่พึงติดอยู่เพียงรูปแบบหรือถ้อยคำแต่พึงมุ่งจับเอาสาระเป็นสำคัญ อนึ่ง พึงอย่าไว้ด้วยว่าโยนิโสมนสิการนี้เป็นหลักธรรมภาคปฏิบัติที่ใช้ประโยชน์ได้ทุกเวลา มิใช่จะต้องรอไว้ใช้เมื่อมีเรื่องที่จะเก็บเอาไปนั่งขบคิด หรือปฏิบัติได้ต่อเมื่อปลื้มตัวออกไปนั่งพิจารณา แต่พึงใช้แทรกอยู่ในการดำเนินชีวิตประจำวันที่เป็นไปอยู่ทุกที่ทุกเวลานี้เอง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556)

บทสรุป

การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโรคโควิด 19 เป็นไวรัสสายพันธุ์ใหม่ที่มีการระบาดไปทั่วโลก ซึ่งนานาประเทศได้เร่งการผลิตวัคซีนที่มีคุณภาพมากที่สุดเพื่อสามารถป้องกันและยับยั้งการระบาดของโรคโควิด 19 ให้ได้อย่างต่อเนื่องเพื่อลดผลกระทบที่เกิดขึ้นโดยตรงทั้งเศรษฐกิจและสังคม และถึงแม้ปัจจุบันจะมีการนำเข้าวัคซีนโควิดโดยรัฐบาลเข้ามาดำเนินการฉีดวัคซีนให้ประชาชน แต่ก็ยังมีข้อมูลข่าวสารถึงผลกระทบกับสภาพร่างกายของประชาชนที่ได้รับวัคซีนโควิดไปต่าง ๆ นานา ซึ่งข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงยังไม่มี การสื่อสารกับประชาชน หรือแม้กระทั่งในสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ ที่มีการเผยแพร่ที่มีทั้งครบถ้วน และไม่ครบถ้วน มีทั้งการให้ความเห็นที่เป็นการโยมตีฝ่ายรัฐบาลก็ตาม เมื่อประชาชนได้รับข้อมูลทำให้ประชาชนเกิดความวิตกกังวลไม่กล้าที่จะรับวัคซีนดังกล่าว ทำให้การสร้างภูมิคุ้มกันหมู่ภายในประเทศเกิดความล่าช้าและส่งผลกระทบต่อการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศตามมา ซึ่งหากประชาชนได้นำหลักธรรมโยนิโสมนสิการเข้าพิจารณา วิเคราะห์ ข้อมูลทั้งหมดที่เกี่ยวข้องทั้งในสื่อออนไลน์หรือข่าวสารที่มีการเผยแพร่จาก

หน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง ที่ด้วยสติและความเป็นกลางไม่เอนเอียงฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะทำให้สามารถเลือกตัดสินใจกับเรื่องที่กำลังสนใจและมีผลกระทบต่อตนเองโดยตรงได้เป็นอย่างดี เพราะโยนิโสมนสิการ คือการคิดพิจารณาโดยแยบคาย คิดอย่างมีวิธี คิดถูกทาง คิดให้เกิดผลอย่างพึงประสงค์มีเหตุผล เพื่อให้ได้เป้าหมายในการตัดสินใจที่ถูกต้องทั้งต่อตนเองและส่วนรวมได้เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

กรมควบคุมโรค. (2564). แนวทางการให้วัคซีนโควิด 19 ในสถานการณ์การระบาดปี 64 ของประเทศไทย.

กรุงเทพฯ: ทีเอส อินเทอร์เน็ต.

กลุ่มงานสหภาพสมาชิกรัฐสภาเอเชียและแปซิฟิก. (2563). สรุปรายมาตรการและการดำเนินงานของไทยต่อสถานการณ์การแพร่ระบาด ของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการรัฐสภา ระหว่างประเทศ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

เจาะลึกระบบสุขภาพ. (2564). เปิดผลสำรวจความต้องการและข้อกังวลฉีดวัคซีนโควิด 19. สืบค้นเมื่อ 11 พฤษภาคม 2564, จาก <https://www.hfocus.org/content/2021/05/21616>

ประชาชาติธุรกิจออนไลน์. (2564). ข้อมูลจากสถาบันวิจัยวัคซีนแห่งชาติ ในแต่ละยี่ห้อ. สืบค้นเมื่อ 3 มิถุนายน 2564, จาก <https://www.prachachat.net/general/new>

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2556). โยนิโสมนสิการ – วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม. นครปฐม: วัดญาณเวศกวัน

ศิริกร โพธิจักร. (2564). รับมือการระบาดระลอกใหม่ของโควิด-19. วารสารชีวจิต, 23(535), <https://dmh.go.th/news/view.asp?id=2304>

วารสารวิชาการแห่งอนาคต
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
79 หมู่ที่ 1 ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ. อยุรยา 13170
098-285-4988; 080-616-2530